HITLERS
Derde Rijk

Nummer 29

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

Rusland '1944
Een verloren zaak

Panzer IV
Het werkpaard van de Wehrmacht

Tafelgesprekken
Hitler in conversatie

Blitzkrieg
Innovatieve oorlogsvoering

Joods verzet
Engelen der wrake

HITLERS
Derde Rijk

Deel 29 Inhoud

Geheim Hitler-archief 163 t/m 168
Hitler in gesprek

Hitlers Oorlogsapparaat 199 t/m 204
Blitzkrieg in actie

In het Derde Rijk 177 t/m 182
Nazi-corruptie

Hitlers Handlangers 111 t/m 114
Robert Ley; drankorgel aan de macht

Nazi Verschrikkingen 157 t/m 162
Joods verzet

Hitlers Veldslagen 223 t/m 228
De dijk breekt Rusland 44

Hitlers Oorlogsapparaat 205 t/m 212
Ruggengraat van het Pantserkorps; PANZER IV

Hitlers Oorlogsapparaat 213 t/m 218
Wehrmacht Heeres

Nazi-Symbolen 115 t/m 118
Nazi's in het buitenland

A tot Z van het Derde Rijk 125 t/m 128
Todt, Fritz - U-boote

Fotoverantwoording:
Geheim Hitler-archief 163-168: Aerospace, Süddeutscher Verlag, AKG, US National Archives. **In het Derde Rijk 177-182:** AKG, Süddeutscher Verlag. **Hitlers Handlangers 111-114:** Süddeutscher Verlag, AKG, Aerospace. **Nazi Verschrikkingen 157-162:** US Holocaust Memorial Museum, US National Archives, AKG. **Hitlers Veldslagen 223-228:** Aerospace. **Hitlers Oorlogsapparaat 199-204:** Aerospace. **Hitlers Oorlogsapparaat 205-212:** Aerospace. **Hitlers Oorlogsapparaat 213-218:** Aerospace. **Nazi-symbolen 115-118:** Aerospace. **A-Z 125-128:** Aerospace, AKG, USHMM, Süddeutscher.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. en Maxwell B.V. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© 2002 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publishing plc. 2001

Hitler in gesprek

Hitlers idee van een conversatie voeren was een monoloog houden. Dialogen waren hem vreemd. Hij dwong zijn toehoorders altijd om kritiekloos naar zijn litanieën te luisteren.

Hitler liet zelden foto's verspreiden waarop hij ontspannen te zien was. Als hij niet in het openbaar optrad, maakte hij echter graag op zijn tijd een grapje en er waren altijd genoeg mensen om hem heen die om zijn grapjes wilden lachen.

Door het vooruitzicht van een diner met Hitler verging bij menigeen de eetlust. De belangrijkste eisen voor een gast waren dat hij goed kon luisteren, de Führer niet interrumpeerde en dat hij enthousiast instemde met alles wat deze naar voren bracht.

HITLERS GEVAARLIJKSTE vijanden, Josef Stalin en Winston Churchill, werkten tijdens de oorlog elke dag 14 uur of meer. Hitler daarentegen 'werkte' maar zelden. Zijn dagelijkse routine, die hij ontwikkelde in zijn begindagen als rijkskanselier, bestond eruit dat hij rond de middag uit zijn privé vertrekken kwam, nadat hij de kranten had doorgenomen. Tijdens de oorlog hield hij dagelijks aan het begin van de middag een militaire briefing en nog een in de avond. De rest van de dag deed hij wat hij eigenlijk altijd al had gedaan sinds zijn dagen in Wenen: praten. Hij voerde geen gesprekken of discussies, maar oreerde over zijn favoriete onderwerpen.

TOESPRAKEN NA HET DINER

In de begindagen van de partij stak hij zijn monologen meestal in een café af: vrijwel altijd in hetzelfde café en aan dezelfde tafel. Nadat hij rijkskanselier was geworden, bracht hij de namiddag grotendeels door met het toespreken van zijn lunchgenoten. Van ca. half twee tot vier uur of later, filosofeerde hij aan het hoofd van de tafel. Hitler had soms wel vijftig gasten voor de lunch - zijn secretariële medewerkers, bezoekende Gauleiters en partijfunctionarissen - maar zelden andere hoge nazi's. Goebbels verscheen wel eens aan tafel als hij echt iets nodig had van Hitler, maar hij probeerde zoveel mogelijk weg te blijven. Goering deed hetzelfde; hij zei ooit tegen Speer dat het eten even onaantrekkelijk was als het gezelschap.

Tijdens de lunch, de middagthee - een vast ritueel op de Obersalzberg - en na het avondeten bleef Hitler doorpraten. Adjudanten die naar Berlijn of naar de Wolfsschanze werden gestuurd, keerden terug op het hoofdkwartier van hun generaals met verhalen over hoe Bormann en de andere intimi van Hitler hun best deden om wakker te blijven. En hoe de stemming veranderde, als Hitler eenmaal naar bed was, en men een sigaret opstak en een drankje nam.

HITLERS 'HUMOR'

Hitler stond erom bekend dat hij vrij goed mensen kon imiteren. Hij koos steevast een hoge nazi uit als het onderwerp van zijn spot; aan onderwerpen geen gebrek. En als hij in een zeer goed humeur was, wilde hij nog wel eens een grapje vertellen. Ook Goering en Goebbels waren vaak het onderwerp van Hitlers humor. Zijn favoriete grap was aan een gast die bij hem op bezoek was vragen of die het verschil wist tussen een ampère en een volt. Voordat ze konden reageren, gaf Hitler zelf al antwoord: “Goebbels en Goering. Goebbels staat voor alle onzin die een man binnen een uur kan vertellen, terwijl Goering de hoeveelheid metaal vertegenwoordigt die men binnen dezelfde periode op iemands borst kan spelden”.

Zolang het hem voor de wind ging, sprak Hitler aan tafel veelvuldig over zijn toekomstvisie. Partijsecretaris Martin Bormann maakte aantekeningen van deze bizarre mengeling van onnozelheid en dwaasheid. Hitler sprak zichzelf vaak tegen en Bormann verdraaide Hitlers

Zitting houden

Hitler was onvoorstelbaar saai, zoals blijkt uit ooggetuigenverklaringen en uit woordelijke transcripties van zijn monologen. Zijn idee van conversatie was een soort van zitting houden waarbij een groep kritiekloze toehoorders onafgebroken naar zijn monologen luisterde. Omdat hij emotioneel weinig stabiel en aanvankelijk zeer onzeker was, was hij hypergevoelig voor kritiek. Als iemand anders een andere mening was toegedaan, dan gedroeg Hitler zich als een gekrenkte prima donna totdat hij zijn zin kreeg.

Boven:
Hitler met een aantal supporters tijdens een feestje in de nieuwe Reichstag. Hij trok allerlei opportunisten aan zoals Heinrich Hoffmann (rechts van Hitler) die voor eigen gewin het lompe gedrag van de Führer accepteerden.

Links:
In de begindagen van de partij stak Hitler zijn monologen meestal in een café af: vrijwel altijd in hetzelfde café en aan dezelfde tafel.

Hieronder:
Tien jaar na de Putsch spreekt Hitler een bewonderende menigte toe op het hoofdkwartier van de partij in München.

Boven:
Met uitzondering van Von Reichenau, Model en Guderian durfden de meeste generaals de Führer niet persoonlijk tegen te spreken als het over militaire tactiek ging. Achter Hitler staat de 'prins der ja-knikkers', Wilhelm Keitel.

woorden soms om goedkeuring voor zijn eigen projecten te krijgen door Hitler te doen geloven dat het zijn eigen idee was geweest. Hitlers tafelgesprekken schetsten een somber beeld van hoe de toekomst eruit zou zien als de nazi's de oorlog wonnen. Tijdens zijn nachtelijke geraaskal fantaseerde hij over een Duits koloniaal rijk in het Oosten. De bestaande bewoners zouden vermoord worden of verdreven worden tot voorbij het Oeralgebergte waar een guerrillaoorlog zou worden aangewakkerd om de Duitse boeren-/soldatengemeenschappen alert te houden. De Krim zou een vakantieparadijs voor nazi's worden, dat vanuit Berlijn te bereiken zou zijn met hogesnelheidstreinen.

GEZOND ADVIES

Ook gezondheid was een geliefd onderwerp voor Hitler.
Voor Hitler, die begin jaren 30 vegetariër was geworden, was een diner niets meer dan een gebakken aardappel met kwark en lijnzaadolie. Hij onderwees zijn gasten over de superieure voedingswaarde van groenten. Wat één onderwerp betreft was hij ver voor op zijn tijd: hij had een hekel aan roken en zei altijd dat het longkanker veroorzaakte, iets dat volgens veel medici uit die tijd grote onzin was. Zijn eigen tandarts beweerde dat sigaretten de bacteriën in de mond doodden en daarmee voor een betere mondhygiëne zorgden. Hitler had over allerlei onderwerpen een mening. Hij bekritiseerde de moderne trends op het gebied van schilderkunst en architectuur en sprak zich uit voor een terugkeer naar klassieke vormen. Over het onderwerp van scholing vroeg hij zich af of het niet beter was alle jongens naar een kostschool te sturen; als ze gedwongen waren om zelfstandig te overleven, zouden de sterksten door het proces van sociaal Darwinisme vanzelf naar boven komen drijven.

RELIGIEUZE DENKBEELDEN

Hitlers ideeën over religie waren een bron van verwarring voor zijn volgelingen, met name voor Himmler die door zijn toenemende obsessie voor spiritualiteit en neo-heidense rituelen een agressief tegenstander werd van de kerk in Duitsland. Hitler zei vaak dat hij iets “bij God zwoer”, en bedoelde dit dan niet alleen maar

Boven:
Hitler maakte wel eens een grapje. Ongeveer een jaar na München deed hij een imitatie van Neville Chamberlain.

als figuurlijke uitdrukking. "God," zo zei hij tegen generaal Otto Wagener, "is het woord van de heilige Johannes, dat vlees geworden is en in de wereld leeft .... en daarop een sturende kracht uitoefent en de volledige betekenis en context van de wereld vormt". Hitler sprak zijn minachting uit voor het katholieke geloof van zijn geboorteland Oostenrijk. Volgens hem was het grote aantal katholieke heiligen een flagrante schending van het gebod dat de mens geen andere goden mag dienen. Hitlers gaf bijna dagelijks uiting aan zijn politieke meningen en zijn vertekende visie van de wereldgeschiedenis. Zijn denkbeelden over Groot-Brittannië geven een inzicht in het vertekende wereldbeeld van Adolf Hitler. Hij zag de Britten vooral als "een pragmatisch in plaats van ideologisch" volk, dat traag reageerde omdat het Kanaal ze een veiligheidsbuffer bood. Hij dacht dat de "Engelsen" alleen maar geïnteresseerd waren in hun eigen welzijn en daarom geen probleem mochten vormen voor zijn ambities. Hij vond ze ook uiterst onoprecht en anti-Duits vanwege hun gedrag tijdens en na de Eerste Wereldoorlog. Dergelijke haat, zo zei hij vlak voor de oorlog tegen zijn entourage, was een teken van raciale inferioriteit: wie een hoger intellectueel niveau had, verlaagde zich niet tot haat. (Dit was dezelfde man die in Mein Kampf schreef dat de joden vergast moesten worden als "straf" voor het starten van de Eerste Wereldoorlog.)

BAZELEN EN MIJMEREN

Toen de oorlog zich tegen hem keerde, sprak Hitler aan tafel over hele andere onderwerpen. Hij zocht troost in zijn herinneringen aan de gloriedagen, de 'jaren van strijd'. Hij sprak nu ook veel langer: hij hield zijn metgezellen soms tot 5 uur 's ochtends op met zijn overpeinzingen over zijn jeugdjaren in Wenen of hoe moeilijk het was geweest om vergaderruimtes te boeken tijdens de beginjaren van de partij. Het verleden was het enige waarop hij zich wilde richten.

SPRAAKLES

In de bunker in Berlijn in 1945 zei Hitler tegen een van zijn artsen dat praten een soort van medicijn voor hem was. Als hij niet over andere onderwerpen sprak, zo legde hij uit, dan zou hij de hele nacht nadenken over de plattegronden in zijn hoofd waarop hij elke divisie zag die verloren was gegaan bij Stalingrad. Als hij die divisies al ooit zag, dan waren het allemaal abstracte formaties, vlaggetjes op een plattegrond, en nooit de duizenden mensen van vlees en bloed waaruit zij bestonden. Hitler uitte nooit enige woorden van spijt vanwege Stalingrad of van medeleven voor de doden en hun families. Zijn tafelmonologen zijn vooral interessant vanwege de onderwerpen die hij niet behandelde. Hij had geen vrienden. Relaties tussen volwassen waren een mysterie voor hem. Zijn opmerkingen over het huwelijk en het gezinsleven verraadden hoe weinig hij wist over een gewoon sociaal leven.

Onder:
Machtige mannen omringen zich meestal met toegewijde volgelingen. Hitler was hierop geen uitzondering. Hier vermaakt hij zijn arrogante en domme minister van buitenlandse zaken, Von Ribbentrop.

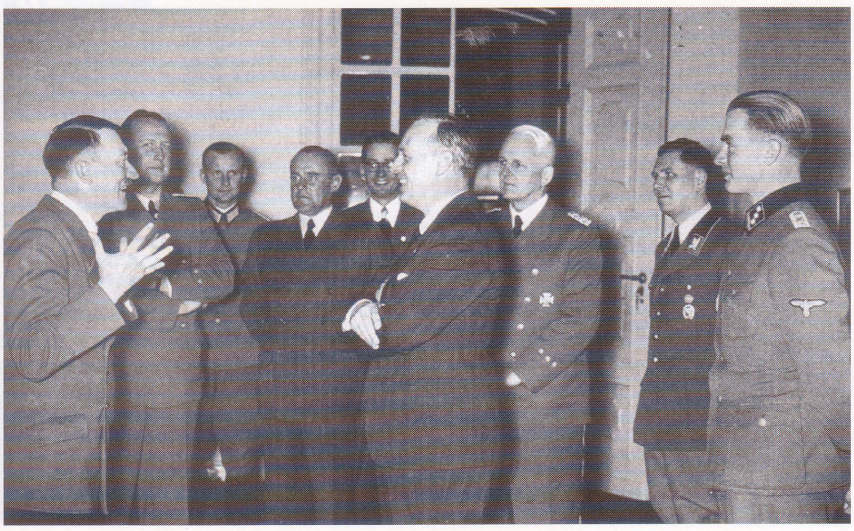

Bij Hitler aan tafel

Er bestaan transcripties van een deel van Hitlers 'tafelgesprekken' uit 1942 en uit februari 1945. De rest ontbreekt. Tot 1942 waren er geen formele verslagen van deze wilde monologen over allerlei verschillende onderwerpen. We moeten vertrouwen op de getuigenis van de overlevende 'bergbezoekers' en een paar militaire officieren die enige tijd doorbrachten op zijn hoofdkwartier. Na zijn laatste ruzies met Halder tijdens het zomeroffensief in Rusland van 1942, liet Hitler een team stenografen uit de Reichstag overkomen naar zijn tijdelijke hoofdkwartier bij Vinnitsa. Zij deden woordelijk verslag van zijn militaire besprekingen en legden ook de tafelgesprekken vast voor het nageslacht. Later werden deze verslagen overgebracht naar de Wolfsschanze en uiteindelijk werden ze in januari 1945 naar Berlijn geëvacueerd. Op 22 april 1945 werden tien metalen kisten met transcripties in een Ju 52 transportvliegtuig geladen en uit Berlijn gevlogen, samen met negen andere vliegtuigen die personeel moesten overbrengen naar Beieren. 24 uur later werd de laatste startbaan in Berlijn door de Russische kanonnen onder vuur genomen. De bevolking ontvluchtte de stad, maar de Ju 52 die bestuurd werd door majoor Grundlfinger werd nooit meer terug gezien. Evenmin als de transcripties van de tafelgesprekken.

Handelaren in nazi-memorabilia hebben handig gebruikgemaakt van dit mysterie, door te melden dat er door brand aangetaste metalen koffers waren gevonden - dichte pakken papierwerk kunnen een intense brand namelijk doorstaan zonder dat de bladzijden in het midden al teveel beschadigd zijn. Het meest waarschijnlijk is echter dat de verslagen vernietigd zijn. Historicus James O'Donnell heeft echter een kleurrijkere oplossing van het mysterie bedacht: hij vroeg zich af of de papieren niet konden zijn gevonden door een Beierse boer die ze gebruikt had als materiaal waar zijn dieren op konden slapen. De vloer van een varkensstal zou op zich wel de beste plek zijn voor het nachtelijke geraaskal van Hitler, dacht hij.

Boven:
Hitler zit een van zijn beruchte, saaie lunches voor. Het eten was altijd van slechte kwaliteit en bevatte helemaal geen vlees. Goebbels kwam zeer weinig op de Berghof op bezoek, omdat Hitler ervoor koos hun relatie puur zakelijk te houden.

Hieronder:
Hitler in het theehuis in Berchtesgaden; de gebruikelijke afsluiting van zijn middagwandeling. Hij had allerlei dwangneigingen en was geobsedeerd door routine.

Boven:
De overgebleven 'tafelgesprekken' tonen een waardevol inzicht in hoe Hitlers geest werkte.

Hieronder:
Hitler op zijn hoofdkwartier na de bomaanslag op 20 juli.Hij wordt vergezeld door Bormann, Keitel en Goering .

Tot december 1941 joeg het vernieuwde Duitse leger alles en iedereen voor zich uit. De verbluffende overwinningen van de eerste jaren waren evenzeer te danken aan de gebrekkige strategische kwaliteiten van de tegenstanders als aan de Duitse wapens en tactieken.

Blitzkrieg IN ACTIE

De Blitzkrieg had een betrekkelijk kort leven, maar de impact en de effecten ervan zouden de militaire praktijk voor altijd veranderen.

BLITZKRIEG was niet iets dat plotsklaps bedacht werd om de legers van Polen en het Westen te verlammen. Het idee was terug te voeren op de laatste jaren van de Eerste Wereldoorlog en de militaire geschriften uit de periode tussen de twee wereldoorlogen. Via een serie snelle campagnes liet het Duitse leger aan de hele wereld zien dat zij de meesters waren van een nieuwe vorm van oorlogsvoering. De Blitzkrieg stelde de Wehrmacht in staat vijand na vijand te verslaan tegen minimale verliezen voor de Duitse natie en tegen maximale kosten voor de tegenstanders.

De wortels van de Blitzkrieg lagen in de Duitse infiltratietactieken uit 1918. Speciale aanvalsdivisies met zwaarbewapende stoottroepen braken toen door de zwakke plekken in de geallieerde linies. De troepen waren zwaar beladen met granaten, machinegeweren en loopgraafmortieren, waardoor ze enorm veel vuurkracht hadden zodra ze contact maakten met de vijand. Zij werden ondersteund door nauwkeurig artillerievuur en vliegtuigen die grondaanvallen uitvoerden. Geïsoleerde groepjes verdedigers werden aangepakt door de eenheden die na de stoottroepen kwamen: zij zelf raasden door naar de geallieerde achterhoede. Eind mei werden de Duitse infanteristen echter moe, stokten de Duitse aanvoerlinies en begon het getalsoverwicht van de geallieerden in het nadeel van Duitsland te werken. Uiteindelijk werden de aanvallen van Von Ludendorff afgeslagen.

Na de oorlog beseften enkele militaire theoretici dat pantservoertuigen een extra dimensie zouden toevoegen aan de nieuwe

Duitse tactieken. Rond 1920 werden tanks door de meeste legers puur beschouwd als een middel om de infanterie te ondersteunen, maar mannen als Liddell Hart, Fuller en Martel spraken zich uit voor de oprichting van meer mobiele pantserlegers voor toekomstige oorlogen.

MOBIELE OORLOGSVOERING

Naar aanleiding van hun invloed en overtuigingskracht werd eind jaren 20 in Groot-Brittannië de 'Experimental Mechanised Force' opgericht. Hoewel dit geavanceerde experiment onmiddellijk succesvol was, was het geen lang leven beschoren in deze financieel zware periode. Maar elders, met name in Duitsland, zag men de waarde van dit project in.

De Britse theorieën over een uitgebalanceerd pantserleger werden in detail bestudeerd door het clandestiene Truppenamt van de Reichswehr.Een van de belangrijkste officieren die hierbij een rol speelde was kolonel Heinz Guderian. Guderian nam de ideeën van Liddell Hart, Martel en Fuller over en werkte ze verder uit. Hij kwam met het voorstel dat een toekomstig pantserleger een evenwichtig geheel moest zijn waarin alle krijgsmachtonderdelen vertegenwoordigd waren en waarbij de hoofdaanvalsmacht gevormd werd door een zeer mobiele voorhoede van tanks, gemechaniseerde infanterie en artillerie.

PRUISISCH VERZET

Guderian kreeg de nodige oppositie binnen het Duitse leger, maar een groot gedeelte van de Generale Staf zag wel in dat zijn ideeën veelbelovend waren. Toen de nazi's aan de macht kwamen, vond Guderian in Hitler een fervent voorspreker van zijn plannen. Het gevolg was dat hij al snel een aantal van zijn ideeën in praktijk kon brengen, waardoor in 1934 de eerste naoorlogse Duitse tankformaties werden opgericht.

In een handleiding die al snel daarna werd geschreven, werd de functie van het nieuwe Duitse pantseronderdeel beschreven als het creëren van “snelle concentraties met een aanzienlijk strijdpotentieel, die snelle beslissingen kunnen forceren door doorbraken, diepe penetraties op brede fronten en de vernietiging van de vijand”. Dit beleid werd verkondigd in een tijd waarin alle andere legers er nog altijd van

Rechts:
Het succes van de Blitzkrieg was afhankelijk van goede militaire informatie en van snelheid. Lichte verkenningseenheden zochten de zwakke plekken van de vijand om die vervolgens met een overweldigende legermacht aan te vallen.

Panzer II's in het veld in Polen in 1940. Lichte tanks vormden de ruggengraat van de* Panzerwaffe *tijdens de eerste Blitzkrieg-campagnes.

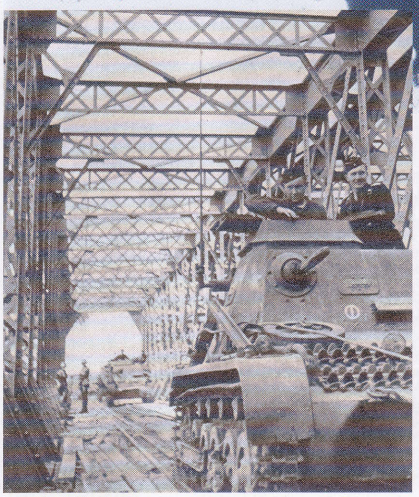

Boven:
***De sleutel tot het succes van de Blitzkrieg was het flexibele gebruik van alle krijgsmachtonderdelen. De tanks werden ondersteund door mobiele artillerie, de Luftwaffe, en gemechaniseerde infanterie: de* Panzergrenadiers.**

Links:
Met een groot aantal verschillende eenheden die in een groot gebied actief waren, waren goede verbindingen van levensbelang. Alle pantservoertuigen hadden radio's; daarnaast werden er ook nog gespecialiseerde commandotanks met extra apparatuur ingezet.

uitgingen dat de pantservoertuigen zich slechts met de snelheid van een marcherende soldaat mochten verplaatsen. De Duitsers draaiden het hele concept om, en kozen ervoor de snelheid van hun voorhoede-infanterie te verhogen door ze per vrachtwagen en later met halfrupsvoertuigen te vervoeren. Hoewel de tanks de voorhoede moesten gaan vormen, waren de eerste pantsers voornamelijk opleidings- en oefenmachines. Ze waren klein, licht bewapend en licht bepantserd en hadden hun tactische beperkingen; de productie van betere ontwerpen verliep traag en was erg kostbaar. Maar ze waren zeer mobiel, hetgeen van vitaal belang was omdat snelheid het speerpunt zou vormen van de Blitzkrieg.

SNELLE CONCENTRATIE

Blitzkrieg is in theorie vrij eenvoudig. Door gebruik te maken van de nieuw geformeerde pantserdivisies kon het Duitse leger een overweldigende snelle aanval inzetten tegen vooraf geselecteerde posities aan een front. Dit kritieke punt werd het 'Schwerpunkt' genoemd. Het werd geselecteerd op basis van alle beschikbare informatie over de vijandelijke troepen. Door luchtverkenningsmissies verkreeg men een algeheel beeld, terwijl grondverkenningstroepen op motoren, ondersteund door pantserauto's, werden ingezet om tactische informatie te verzamelen. Met behulp van radio's, hetgeen in de jaren voor 1940 nog een vrij nieuwe techniek was, meldden deze troepen waar de sterke en zwakke plekken van de vijand waren.

DE AANVAL

Zodra het aanvalspunt gekozen was (dit was meestal de positie waar de vijand het zwakst was), kwamen de pantsereenheden bij elkaar en rukten ze massaal op, gesteund door duikbommenwerpers en artilleriebeschietingen. Door de kracht van hun shock-tactieken konden de pantsers snel oprukken, in de flanken gesteund door de gemechaniseerde infanterie. Versterkte vijandelijke posities werden door de pantsers gemeden en door de gemechaniseerde troepen van de hoofdmacht afgesneden, totdat de soldaten die te voet oprukten deze eenheden konden aanpakken.

ONDERSTEUNINGSTAAK

Zodra de pantsers helemaal door de eerste bres waren getrokken, moesten de kanonnen van de tanks zelf in combinatie met de innovatieve inzet van duikbommenwerpers alle directe verzet verpletteren.

Op dit punt deed de volle impact van de nieuwe Blitzkrieg zich voelen. Dankzij hun mobiliteit en vuurkracht waren de tanks effectief tot diep in de achterste gelederen van de vijand, waar ze de verbindings- en bevoorradingslijnen volledig verstoorden. De pantsers zaaiden hierdoor zoveel verwarring dat de vijand niet op georganiseerde wijze strijd kon voeren.

Omdat de vijand nu niet meer effectief kon reageren, konden de pantsereenheden vrijuit oprukken over tot dan toe onmogelijk geachte afstanden en binnen enkele dagen ver verwijderde doelen bereiken, in plaats

Schwerpunkt!

HET BELANGRIJKSTE DOEL binnen de Duitse aanvalsleer was de vijand door beschietingen en troepenverplaatsingen te omsingelen en uit te schakelen. Daarom werden verschillende aanvalswapens met elkaar gecombineerd en in een verrassingsaanval tegen de vijand ingezet. Het Duitse leger besefte als eerste dat het zelfs met de grootste legermacht onmogelijk is om de volle breedte van een uitgestrekt front 100% veilig te stellen. Daarom werd er een *Schwerpunkt* geselecteerd waar men door de linies van de tegenstander moest breken en werden er slechts smalle sectoren toegewezen aan de aanvalseenheden. De factoren die bepaalden waar het *Schwerpunkt* lag, omvatten onder andere de zwakke plekken in de vijandelijke linies, bruikbare aanvoerroutes om de achteropkomende troepen in staat te stellen snel in actie te komen - liefst zonder dat de vijand dat wist - en de geschiktheid van het terrein voor tanks en gemechaniseerde troepen. Terwijl de bulk van de troepen bij het *Schwerpunkt* bij elkaar werd gebracht, werden andere sectoren van het front als afleidingsmanoeuvre aangevallen door andere troepen. Bovendien konden de Duitsers hun strategie zeer snel aanpassen en een ander aanvalspunt kiezen als ze onverwacht veel verzet tegenkwamen.

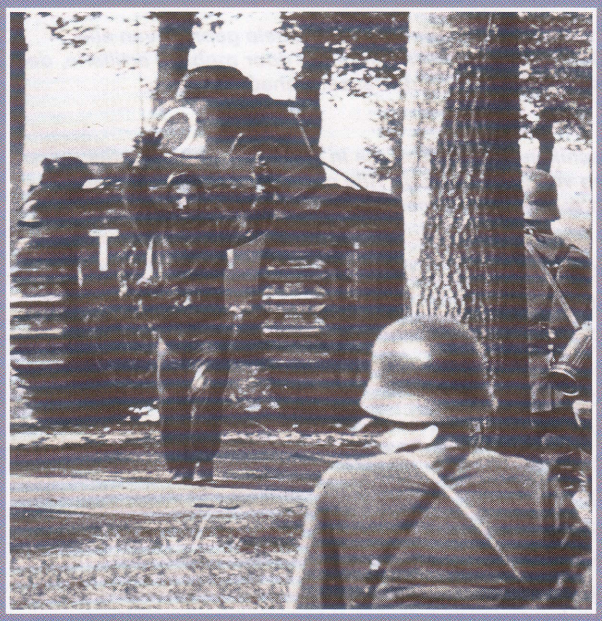

Hierboven en hieronder:
De Duitse aanval door de Ardennen was een modeltoepassing van de Schwerpunkt*-techniek. Omdat de Fransen dachten dat het onmogelijk zou zijn om met tanks door de dichtbegroeide Ardennen te trekken, was die sector van het front zeer dun bezet. Voorafgegaan door de luchtmacht, conventionele artillerie en parachutisten wisten de Duitse eenheden binnen 24 uur voorbij de Maas te komen; het Franse opperbevel dacht dat dit minstens een week zou kosten.*

Bovenaan en hierboven:
De infanterie kwam achter de pantsers aan om de overwinning definitief veilig te stellen. Zij omsingelden geïsoleerde groepjes vijanden en schakelden ze uit om te voorkomen dat er tegenaanvallen werden uitgevoerd.

Rechts:
Toen Guderians pantsers bij Sedan het open veld introkken, landden ze juist op het scharnierpunt tussen Huntzigers Tweede Leger en Coraps Negende Leger. Op deze plek was de coördinatie tussen de Franse eenheden het zwakst. Op 15 mei 1940 stroomden de pantsers, voorafgegaan door een wolk gillende Stuka's, Frankrijk binnen terwijl het Franse leger in paniek uiteenviel.

Componenten van de Blitzkrieg

ZELFS IN 1942 dachten de Amerikanen nog dat het belangrijkste doel van de Duitse aanvalsstrategie was de vijand te omsingelen en hem uit te schakelen. "Het doel van de combinatie van verschillende aanvalswapens" aldus een rapport, "is een beslissende actie van de pantsertroepen en de infanterie met voldoende vuurkracht en met een effectief verrassingseffect. De superioriteit qua aanvalskracht en vuurkracht, de inzet van pantsertroepen en het verrassingselement spelen een belangrijke rol bij het offensief."

De waarheid was heel anders. De Duitse tactiek was er juist volledig op gericht om een beslissende slag te vermijden. In plaats daarvan vertrouwde men volledig op snelheid en flexibiliteit om chaos te scheppen in de achterste linies van de vijand. Omdat de Duitsers altijd het initiatief namen, konden zij zelf het aanvalspunt kiezen. Bovendien was het in hun voordeel dat hun tegenstanders tijdens de eerste drie jaar van de oorlog veel minder goed waren georganiseerd dan de Wehrmacht. De Duitsers verruilden mobiliteit voor kracht, hetgeen inhield dat alle ondersteunende wapens zich even snel moesten verplaatsen als de tanks. Hoewel het merendeel van het Duitse leger nog altijd op paarden vertrouwde, waren de pantserdivisies die in 1940 door Frankrijk raasden volledig gemotoriseerd - de infanterie en de ondersteuningseenheden werden met vrachtwagens vervoerd. De openingsfase van elke aanval werd altijd nauwgezet gepland en uitgevoerd, terwijl het opperbevel tijdens de latere stadia vertrouwde op de uitstekende training van de troepen, goede verbindingen en de paniek en verlamming bij de bevelvoerders van hun tegenstanders.

VERKENNING
Boven: Een typische pantserdivisie had in 1940 een verkenningsbataljon dat was uitgerust met 100 pantserauto's en 60 motorfietsen. Hoewel het infanteriebataljon van de divisie dat zich per motorfiets verplaatste werd aangemerkt als gemotoriseerde infanterie, kon men de 500 motorrijders ook inzetten voor verkenningsmissies.

GEMECHANISEERDE INFANTERIE
Links: In 1940 telde de* Panzergrenadierbrigade *van een pantserdivisie twee regimenten van twee bataljons elk - ca. 2500 manschappen. Al het geschut was op een voertuig gemonteerd: een standaarddivisie was uitgerust met ca. 1400 vrachtwagens en meer dan 500 lichtere voertuigen.

VERBINDINGEN
Rechts: Elke Duitse divisie had een volledig* Nachrichten- *of verbindingsbataljon. Dit bataljon was verantwoordelijk voor het mogelijk maken van het telefoon- en radioverkeer.

van binnen maanden zoals voorheen het geval was. Terwijl ze zich verplaatsten, bleven de tanks de steun behouden van de gemechaniseerde infanterie. Als men daarnaast ook nog luchtlandingen met parachutes of zweefvliegtuigen kon uitvoeren, dan was dat mooi meegenomen. Terwijl de pantsereenheden ver doordrongen in de achterste linies van de vijand, bewaakte de infanterie de flanken en voorkwamen ze tegenaanvallen op de Duitse verbindingslijnen.

In dergelijke eenvoudige bewoordingen lijkt het concept van Blitzkrieg zeer eenvoudig. In de praktijk was het echter verre van simpel. Er was een zeer hoge mate van samenwerking voor nodig, niet alleen tussen de verschillende wapens, maar ook tussen de Wehrmacht en de Luftwaffe. Omdat men geen zelfrijdende artilleriestukken had, moest de Junkers Ju 87 Stuka daarvoor namelijk worden ingezet. Deze hoge mate van samenwerking tussen verschillende krijgsmachtonderdelen was onbekend bij de meeste andere landen. In 1939 hadden de Duitsers deze tactieken inmiddels zolang geoefend dat ze bijna routine waren geworden.

COÖRDINATIE

In 1939 had de Wehrmacht voldoende ervaring met de massale verplaatsing van troepen - dit hadden ze geleerd tijdens de geweldloze bezetting van Oostenrijk, het Sudetenland en de rest van Tsjechoslowakije. Deze generale repetities voor de oorlog brachten diverse tekortkomingen in de Duitse organisatie en het materieel aan het licht, maar deze waren grotendeels gladgestreken tegen de tijd dat de Blitzkrieg zijn vuurdoop kreeg in september 1939.

De tactieken die ze gebruikten tijdens de campagne tegen Polen in 1939 stelden de Duitsers in staat hard en diep toe te slaan. Het was geen echte Blitzkrieg - in feite was het een klassieke dubbele omsingeling. Maar de snelheid en de kracht van de Duitse aanvallen gaven de doorslag en de Polen werden binnen een paar weken verslagen. Ondanks het succes van de Poolse campagne identificeerden de Duitsers ook een aantal tekortkomingen. De meerderheid van de ingezette tanks waren lichtgewicht Panzer I's en II's, aangevuld met een aantal Tsjechische tanks die uitstekend bleken te zijn, behalve dat ze niet waren uitgerust met zwaar geschut. Het tekort aan gemechaniseerde infanterie had vaak negatieve gevolgen, en hoewel de artilleriesteun meestal wel werd geleverd op het moment dat hij gevraagd werd, werd de overgrote meerderheid van het beschikbare materieel nog altijd door paarden getrokken en was het te traag om de snelle opmars van de pantsers bij te benen.

POLEN IN

Deze problemen waren in mei 1940 verholpen. In de campagne tegen Frankrijk zorgden de Blitzkrieg-tactieken ervoor dat de aloude vijand van Duitsland op ongekende wijze werd vernederd en verslagen. Na een onverwachte aanval door de Ardennen,

PANTSERS
Boven: In 1939 had een pantserdivisie twee tankregimenten die elk uit twee bataljons bestonden. Om de lichte divisies op volle pantsersterkte te brengen, moesten de meeste pantserdivisies voor de invasie in Frankrijk één van hun regimenten opgeven. Hierdoor nam het aantal tanks in een divisie af van 324 in 1939 tot ca. 250 in 1940.

COMMANDO
Links: Pantserdivisies en -korpsen werden bestuurd met volledig mobiele hoofdkwartiereenheden, van waaruit de officieren tijdens de actie het bevel konden blijven voeren. Als gevolg daarvan waren generaals zoals Heinz Guderian veel dichter bij het front actief dan hun geallieerde tegenhangers.

LUCHTSTEUN
Rechts: De troepen konden niet rechtstreeks om luchtsteun verzoeken: een vraag om luchtsteun werd doorgegeven aan een verbindingsofficier van de Luftwaffe verbonden aan de divisie, die deze weer doorgaf aan de desbetreffende Luftflotte.

om de geduchte Maginotlinie te vermijden, vielen de pantsers de statische Franse eenheden rond Sedan aan. Zonder zich iets aan te trekken van conventionele militaire methodes, rukten de pantsers tot diep in Frankrijk op en versloegen ze in een serie snelle acties de Belgen en de Fransen en wisten ze tenslotte de Britten van het Europese vasteland te verdrijven. In Noord-Afrika bleken de Blitzkrieg-methodes in de woestijn te werken zolang de desbetreffende troepen in beweging konden blijven. Zodra ze tot stilstand kwamen door vijandelijke acties, brandstofgebrek of het ontbreken van logistieke steun, moesten er 'conventionele' tactieken worden ingezet en moest de complete Blitzkrieg-cyclus opnieuw worden opgestart, vaak onder zeer ongunstige omstandigheden.

Soortgelijke problemen staken in 1941 op nog grotere schaal de kop op toen het Duitse leger uiteindelijk zijn hand overspeelde met de opmars in de Sovjetunie. Operatie 'Barbarossa' was in eerste instantie zeer succesvol. De pantsers wisten enorme afstanden af te leggen in de USSR en veroverden complete legers en steden, waarbij ze voldoende materieel en voorraden buit maakten om hele legers jarenlang in het veld te kunnen houden.

VERSLAGEN DOOR DE AFSTAND

Maar het land was enorm groot en de winter was enorm koud, waardoor de Duitsers niet in staat bleken om de effecten van hun opmars over grote afstanden lang vast te houden. Door het betere weer in het voorjaar van 1942 kregen de pantsereenheden weer kans om op te rukken. Ze boekten grote terreinwinsten en indrukwekkende overwinningen, maar uiteindelijk haalde het allemaal niets uit. Aan het eind van dat jaar zat er een heel Duits leger vast bij Stalingrad, waren de opmarsen in de woestijn in Noord-Afrika tot stilstand gebracht en voelde Duitsland eindelijk hoe zwaar het was om steeds maar het initiatief te houden. Na 1942 bleven uitgebalanceerde pantserformaties de norm in alle legers, maar de grote successen van het Blitzkrieg-tijdperk werden nog maar zelden geëvenaard. De vijanden van Duitsland namen de Duitse tactieken over en zetten hun eigen mobiele aanvalskracht in om de pantsers met gelijke middelen terug te betalen. Zij sloegen even effectief toe, maar dan in grotere aantallen en dit maakte het verschil. Terwijl de tank het belangrijkste aanvalswapen bleef op het slagveld, werd hij nooit meer zo dominant als in de periode 1939 - 1941. Toch zijn de effecten van de Blitzkrieg nog altijd waar te nemen. Nog altijd trekken legers ten strijde met legermachten die een gelijk evenwicht vertonen tussen tanks, gemechaniseerde infanterie en artillerie, met ondersteuning van een snel reagerende luchtmacht. Als ze in het juiste terrein en op de juiste wijze worden ingezet, dan zijn de tactieken van de Blitzkrieg nog altijd zeer effectief, zoals recent nog in Irak is gebleken.

NAZI-CORRUPTIE

Hitler kwam aan de macht door zijn belofte een einde te maken aan de decadentie van de Weimar-republiek. Maar toen de nazi's eenmaal aan de macht waren, bleek hoe moeilijk het was om verstandig om te gaan met absolute macht.

CORRUPTIE deed zich voor in alle geledingen binnen het Derde Rijk. Hoewel er strenge controle werd uitgeoefend op lagere partijfunctionarissen, waren de meeste directe handlangers van Hitler vrijwel onaantastbaar.

Hitler spiegelde zichzelf graag af als een puriteinse estheticus - en hij verlangde inderdaad relatief weinig voor zichzelf. Maar de werkelijkheid was dat Hitler rijk was geworden door de verkoop van *Mein Kampf*. Zijn huis, de Berghof in Berchtesgaden, werd op kosten van het rijk omgebouwd tot een luxe landgoed en later plunderde Hitler de kunstcollecties van de bezette landen voor zijn eigen gebruik.

Voor *Reichsmarschall* Herman Goering daarentegen leek de luxe niet op te kunnen. Voor de oorlog was hij door zijn prettige uitstraling en zijn roem als succesvolle piloot uit de Eerste Wereldoorlog zeer populair geworden bij het volk. Hij ontving royale salarissen voor zijn functies als minister-president van Pruisen, Commissaris voor het Vierjarenplan,

Boven:
Hermann Goerings huwelijk met zijn tweede vrouw Emmy was een groot vertoon van pracht en praal, deels betaald uit de onvrijwillige bijdragen van zijn medewerkers. Hieruit bleek zijn voorliefde voor het extravagante eens te meer.

Minister van Luchtvaart, Spreker in de Reichstag, Hoofd van de Luftwaffe en Nationale Jachtmeester. Bovendien had hij belangen in een groot aantal ondernemingen, zoals de *Essener Nationalzeitung* en andere kranten, de Reichswerke Hermann Goering, Daimler-Benz en BMW en tal van vliegtuigbouwers.

Boven:
Julius Streicher was het levende voorbeeld van de corruptie die hoogtij vierde in nazi-Duitsland. Zijn blad* Der Stürmer *werd door velen veroordeeld, maar trok ook een aantal gebiologeerde lezers, zoals Hitler.

Ook Goering profiteerde van de inbeslagname van joodse bezittingen en het plunderen van kunstcollecties in heel Europa. Zijn tweede huwelijk met Emmy Sonnemann in de kathedraal van Berlijn was even extravagant als een koninklijk huwelijk. Het werd deels betaald door een korting op het salaris van de duizenden ministeriële medewerkers van Goerings persoonlijke rijk.

ZWEEPSLAGEN

In vrijwel alle besprekingen over corruptie in het Derde Rijk wordt er een apart hoofdstuk gewijd aan Julius Streicher, de redacteur van het antisemitische blad *Der Stürmer*. Hij startte in 1923 met *Der Stürmer*, een blad vol cartoons, verhalen over rituele moord, pornografie en brieven tegen de joden. In een redactioneel artikel kondigde hij zelfs de ontdekking aan dat Christus geen jood zou zijn geweest. Streichers volgelingen waren even fanatiek als hijzelf, maar heel veel anderen hadden een grondige afkeer van hem. Hitler was een fanatieke lezer van *Der Stürmer*.

Streicher ontleende seksueel plezier aan het geselen van politieke gevangenen, waarvan hij tijdens zijn openbare toespraken toegaf dat hij dit deed. Nadat hij professor Steinrück met een zweep van neushoornhuid had afgeranseld in diens cel, ging hij naar een feestje in de Deutsche Hof waar hij tegen de andere gasten zei "Ik voel me bevrijd". Streicher bezocht Dachau waar hij bekentenissen aan de gevangenen ontlokte over hun seksuele fantasieën. Ook ondervroeg hij daar jeugdige gevangenen in detail erover of ze masturbeerden.

Hij was een wrede en onvoorspelbare man en in 1939 was zijn gedrag zo extreem geworden dat Hitler hem een *Redeverbot* - spreekverbod - oplegde. De druppel die de emmer deed overlopen, was toen hij beweerde dat Goerings dochter Edda verwekt was door kunstmatige inseminatie.

Streicher gaf zijn maîtresse Anni Seitz een gouden juwelendoosje dat gemaakt was van omgesmolten trouwringen van de officieren van het district Franken. Hij verantwoordde de inbeslagname van de ringen door te beweren dat mannen die een trouwring droegen verwijfd waren.

POTENTAAT

Hoewel Goering het grote voorbeeld was van mannen die hun partijpositie gebruikten om persoonlijke welvaart te vergaren, waren er anderen die niet voor hem onderdeden, zoals Hans Frank die als een middeleeuwse potentaat Polen bestuurde.

Een van de beruchtste rivalen van Goering was Robert Ley. Ley, die van 1928 tot 1932 Gauleiter van Keulen was geweest, leidde het 'actiecomité voor de bescherming van de Duitse

Hierboven & rechtsboven:
Albert Speer introduceerde de Lichterdom bij de partijdagen in Neurenberg om de aandacht af te leiden van het uiterlijk van de Alte Kämpfer. *In 1936 hadden deze oude nazi's zich volgevreten aan hun privileges.*

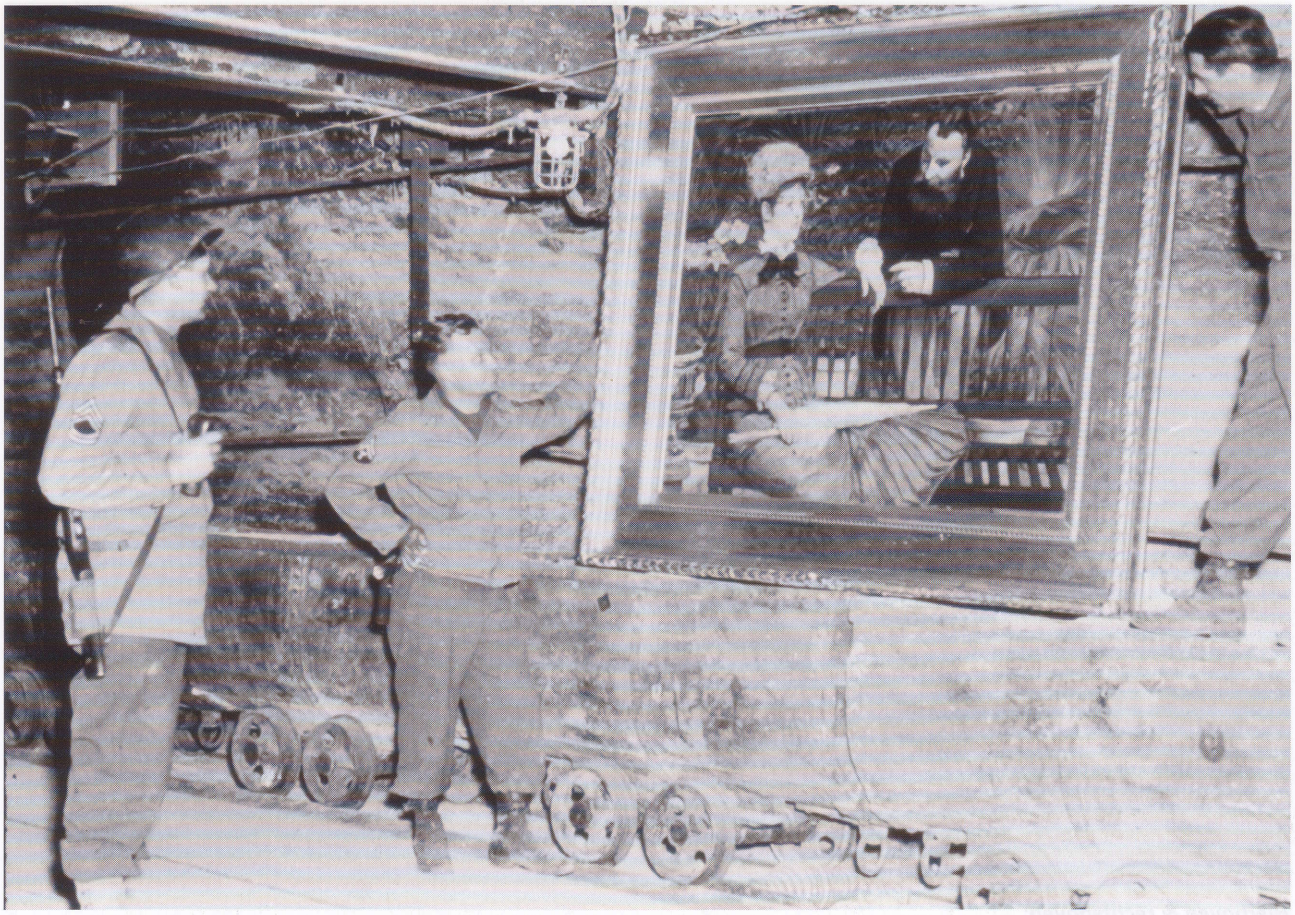

Boven:
Deze GI's van het 3rd US Army ontdekten kunstwerken die door de nazi's waren gestolen. Dit werk van Manet lag met andere klassieke stukken opgeslagen in de mijnschachten van Kaiseroda in Thüringen.

arbeid' dat op 2 mei 1933 de vakbondskantoren bezette en de aanwezige vakbondsleiders gevangen nam. Ley werd daarop hoofd van het *Deutsche Arbeitsfront* , de arbeidsorganisatie van de nazi's die in de plaats kwam van de vakbonden. Omdat de DAF geen officiële overheidsinstantie was, bestond er geen financieel toezicht op de organisatie en kon Ley samen met zijn trawanten zoveel fraude plegen als ze maar wilden.

De dronkelap Robert Ley was de verpersoonlijking van het lompe, corrupte karakter van het nazisme. Achter zijn rug om werd hij *Reichstrunkenbold* (rijkszatlap) genoemd, als parodie op de officiële titels die de nazi-leiding gebruikte. Een andere bekende nazi voor wie deze bijnaam gebruikt werd, was 'Professor' Heinrich Hoffman, Hitlers officiële fotograaf en kunstkenner.

DRINKGELAGEN

Tal van hoge nazi's waren zwaar alcoholist. De jaarlijkse feesten van de *Alte Kämpfer*, Hitlers oude kameraden uit de begindagen van de nazi-partij, waren altijd gelegenheden waar men het onbeperkt op een zuipen zette. Tijdens de *Parteitag* van 1936 gebruikte Albert Speer een groot aantal zoeklichten van het leger om de *Lichterdom* te creëren: de Koepel van Licht. In de schaduwen daaronder paradeerden de *Alte Kämpfer*. Hun dikke bierbuiken die hun bruine hemden deden opbollen bleven ongezien voor het publiek.

De partijfunctionarissen en *Alte Kämpfer* zetten zich actief in tijdens de inzamelingsacties voor de *Winterhilfe*. 'Winterhilfe' was een jaarlijkse hulpactie die werd georganiseerd ten behoeve van de *Nationalsozialistische Volkswohlfahrt* of nationaal-socialistische volkswelzijnsorganisatie. Aanvankelijk ging men met collectebussen de straat op, maar later werden de bijdragen voor *Winterhilfe* rechtstreeks ingehouden op het loon. Deze poging om de corruptie te bestrijden deed weinig af aan de cynische visie van tal van Duitsers, die van mening waren dat het meeste geld uiteindelijk toch in de bodemloze zakken van de hoge partijfunctionarissen verdween. Als men een partijbons in een nieuwe auto voorbij zag rijden, verzuchtte menige voetganger: “Daar gaat onze winterhulp”.

JOODSE BEZITTINGEN

Omkoping en afpersing bood lagere functionarissen voldoende kansen voor corruptie, maar het in beslag nemen van joodse bezittingen was veel winstgevender. Meubilair, kleding, schilderijen en juwelen van joden moesten in theorie worden geveild.In de praktijk kwam het er echter op neer dat de hogere Gestapo-, partij- of SS-functionarissen eerst uitzochten wat ze wilden hebben en er afspraken werden gemaakt over lage veilingprijzen waardoor zij deze artikelen tegen een fractie van hun werkelijke waarde konden kopen.

Toen de Elzas in 1940 officieel werd opgenomen in het Grootduitse Rijk, werd het Bürger ziekenhuis in

Boven:
Niemand was veilig: zelfs van deze man die even ging skiën wordt een bijdrage verwacht voor de* Winterhilfe*. Later werden de donaties rechtstreeks ingehouden op het salaris, om het afromen van de donaties door partijfunctionarissen tegen te gaan.

Straatsburg gedwongen een zekere Herr Lemke uit Freiburg als directeur te accepteren. Lemke verkocht de voedselvoorraden van het ziekenhuis op de zwarte markt en vierde vaak privé-feestjes met zijn maîtresse, de echtgenote van een soldaat die aan het Oostfront diende, in een ziekenhuiskamer die hij tot zijn eigen zitkamer had laten ombouwen.

ECONOMISCHE TERUGVAL

De corruptie ondermijnde ook de oorlogseconomie van het Duitse rijk. Duitsland was waarschijnlijk begin 1944 al door de geallieerden onder de voet gelopen als Albert Speer in zijn functie van minister van bewapening niet had ingegrepen. Toch kon ook hij niet voorkomen dat er op het moment van de geallieerde invasie in Normandië een groot aantal Duitse voertuigen stilstond in Frankrijk, eenvoudigweg omdat hun brandstof op de zwarte markt verkocht was. Toen het in Duitsland als gevolg van de oorlog economisch slechter ging en de meeste mannen naar het front waren, werden goederen en diensten een aantrekkelijker ruilmiddel dan geld. Een commandant van een werkkamp kreeg een pakje sigaretten voor elke mannelijke buitenlandse arbeider en een half pakje voor elke vrouwelijke arbeider die hij leverde aan de eigenaar van een lokaal Gasthaus, die arbeidskrachten nodig had voor de wederopbouw van zijn platgegooide etablissement. *Reichsführer-SS* Heinrich Himmler probeerde de ergste corruptie uit de SS weg te filteren. Daarvoor stelde hij Dr. Konrad Morgen aan, een assistent-rechter bij de SS. Hij moest onderzoeken of er zich onregelmatigheden voordeden bij het bestuur van de concentratiekampen. Verder moest Dr. Morgen proberen te achterhalen of er wreedheden plaats-vonden en deed hij onderzoek naar diefstallen door SS-bewakers en -officieren.

HIMMLERS ZUIVERINGEN

Na onderzoeken in Belzec, Maidanek, Sobibor en Treblinka, kwam Dr. Morgen bij Himmler terug met 800 gevallen van corruptie en moord. In 1943 ontdekte hij dat *Standarten-führer* Karl Koch, de commandant van Buchenwald, RM 100.000 had verduisterd, documenten had vervalst en moorden had verzwegen. Op basis van bewijs dat geleverd werd door Dr. Morgen werd Koch in 1944 voor een *SS-Gericht* geleid. Hij werd aangeklaagd vanwege verduistering, het niet opvolgen van bevelen en het vermoorden van twee gevangenen. Nadat hij schuldig werd bevonden, werd hij begin 1945 opgehangen.

EEN NATIE BEZWENDELEN

Met behulp van geconfisqueerde vakbondsgelden zette Robert Ley de organisatie *Kraft durch Freude* (KdF) op.

Wie lid werd van de beweging mocht onder andere op basis van wekelijkse of maandelijkse aanbetalingen een Volkswagen kopen. Algemeen werd aangenomen dat Ley de 100 miljoen Reichsmark die de arbeiders al hadden aanbetaald aan de auto's in eigen zak stak toen de oorlog uitbrak en het Volkswagenprogramma voor onbepaalde tijd werd opgeschort.

Er deden zich talloze gevallen van corruptie en fraude door DAF-functionarissen voor. Hun gedrag was zo extreem dat de arbeiders al zeiden dat de initialen KdF eigenlijk voor 'Kind durch Freund' - 'Kind door een Vriend' of 'Kotz durchs Fenster' - 'Kots door het Raam' stonden.

Boven:
Hitler, met de Reichsführer op de achterbank, geniet van het cadeau dat hij op 20 april 1938 voor zijn 49e verjaardag kreeg. Hitler was een van de weinigen die daadwerkelijk een KdF-wagen kregen. Deze auto was een verbluffend voorbeeld van hoe de nazi's het gewone volk bedrogen. Zo'n 100.000 arbeiders hadden al aanbetalingen gedaan voor een VW. Geen van hen kreeg ooit een auto en ook naar hun geld konden ze fluiten.

Hieronder:
Volgens het gewone volk ontleende Robert Ley zijn 'Freude' (vreugde) aan de 'Kraft' (kracht) van anderen.

Rechtsonder:
Leden van de KdF vieren het eerste lustrum van de organisatie in juli 1938. De kostuums waren geïnspireerd op de middeleeuwse Germaanse ridders die de nazi's als hun voorbeeld zagen.

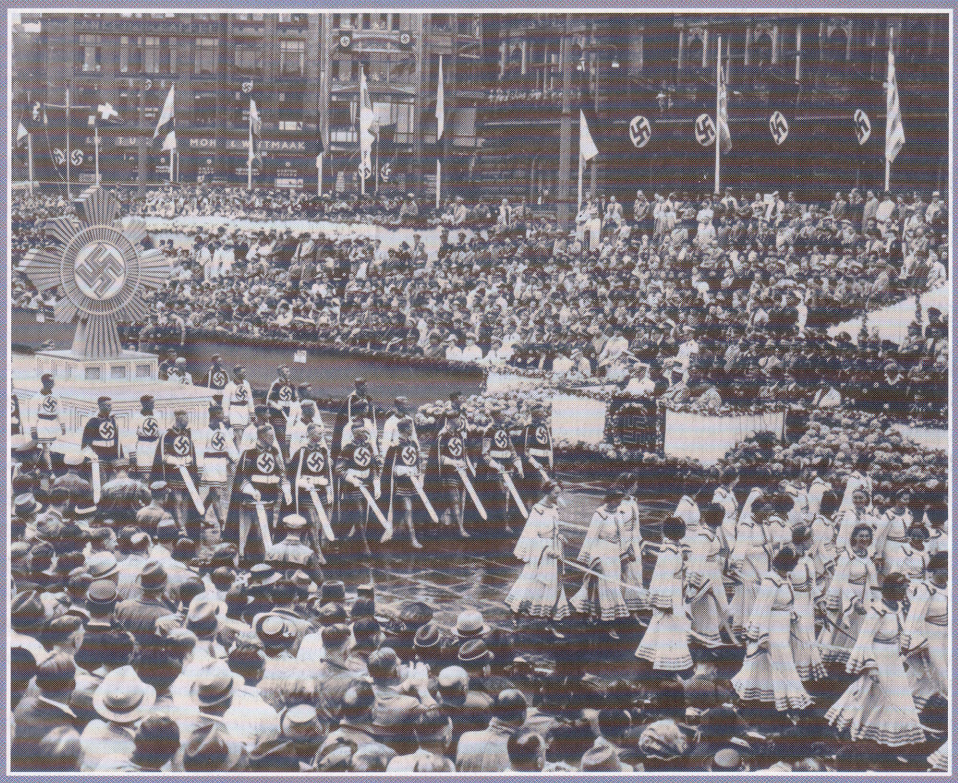

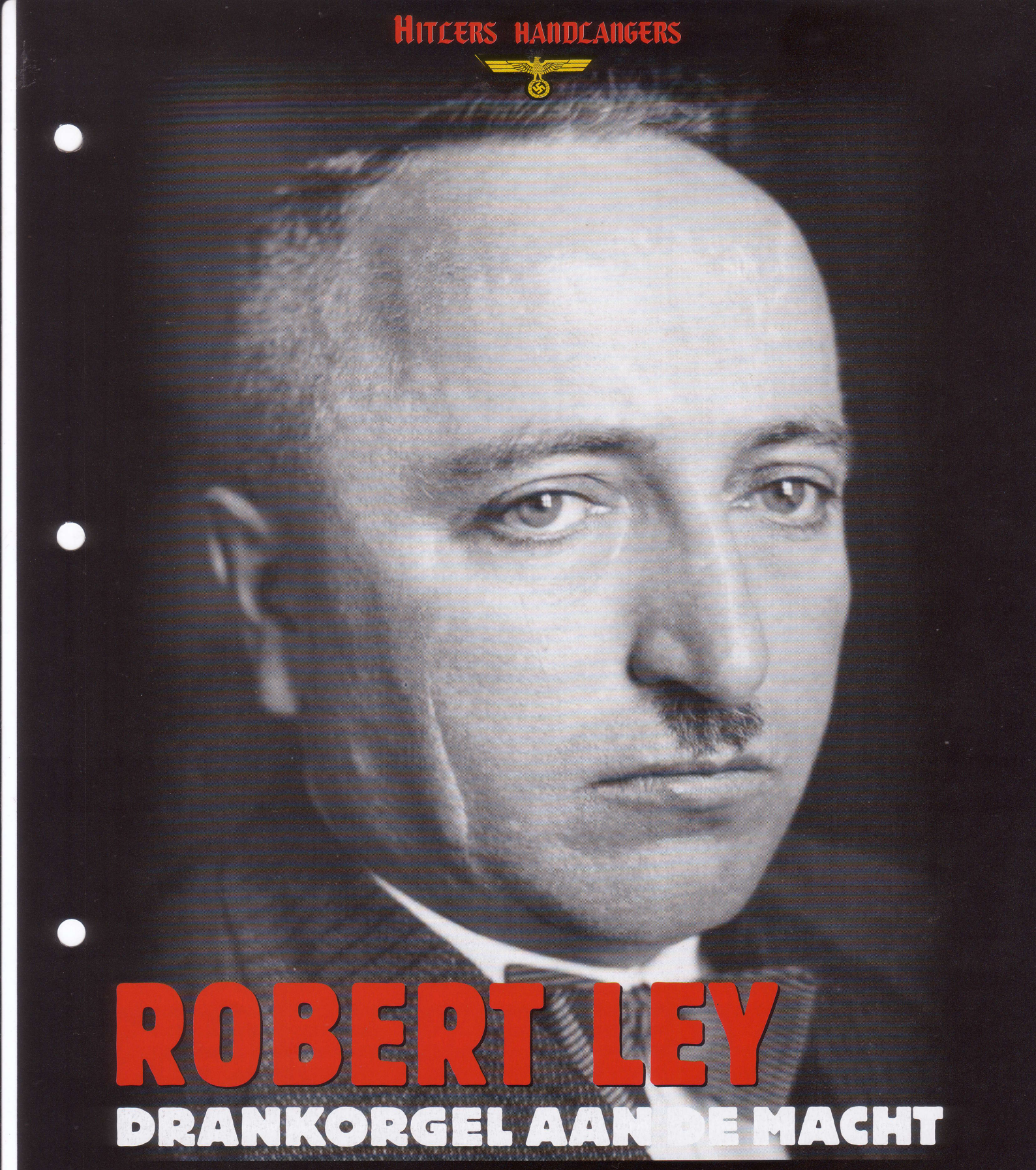

ROBERT LEY

DRANKORGEL AAN DE MACHT

ROBERT LEY was een van de vele talentloze vage figuren uit de oude garde van de nazi's. Evenals Hess volgde hij Hitler als een trouwe hond. Nooit bestond het gevaar dat hij voor zichzelf zou gaan denken of handelen. Het feit dat hij zo lang in functie kon blijven, had hij puur te danken aan Hitlers vertrouwen in zijn 'oude strijders', ondanks dat Ley niet veel strijdlust meer bezat na de Eerste Wereldoorlog. Ley werd in 1890 in Niederbreidenbach in het Rijnland geboren als zoon van een rijke boer. Hij zou later beweren dat zijn ouders arme keuterboertjes waren en hoog opgeven over de waarde van fysieke arbeid. Maar aangezien zijn ouders hem naar de universiteit konden sturen, waar hij een doctorstitel in de chemie behaalde, moet er toch wel wat geld aanwezig zijn geweest in het gezin. Zijn plattelandsafkomst stelde even weinig voor als Von Ribbentrops aristocratische achtergrond.

Ley was een typisch voorbeeld van een hoge nazi-functionaris. Deze fanatieke antisemiet en alcoholist wendde zijn macht aan om een enorm persoonlijk fortuin te vergaren.

CHRONISCHE ALCOHOLIST

Ley werd na zijn diensttijd in 1914 opnieuw onder de wapenen geroepen. Hij vocht als infanterist alvorens te worden overgeplaatst naar de luchtmacht. In 1917 werd hij boven de Franse linies neergeschoten en gevangen genomen. Pas in 1920 kwam hij terug in Duitsland.

Hij vond een baan bij het Duitse chemische concern I.G. Farben, maar zijn oorlogservaringen hadden hem een chronisch drankprobleem bezorgd. Uiteindelijk werd hij ontslagen omdat hij altijd dronken was. In 1925 werd Ley lid van de nazi-partij en werd hij *Gauleiter* voor het zuiden van het Rijnland. Ook toen moet hij een privé-inkomen hebben gehad, want de partij kon nog geen voltijdsfunctionarissen betalen. Hij werd in 1928 in de Pruisische Landstag gekozen. In 1930 werd hij in de Reichstag gekozen.

CORRUPTIE

In 1932 had Ley zich opgewerkt tot *Landesinspekteur*: een hogere *Gauleiter*. Hij gaf een partijblad uit met de naam Westdeutscher Beobachter. Dit was een slimme combinatie van nazi-propaganda en roddel waarmee hij flinke winsten binnenhaalde. Bovendien bracht dit hem in een beter blaadje bij Hitler, waarvan hij volledig in de ban was geraakt. Vanaf het moment dat hij in 1933 als rijkskanselier was benoemd, distantieerde Hitler zich steeds meer van de socialistische ideeën die deel hadden uitgemaakt van het gedachtengoed van de nazi's. Een afrekening met de vakbonden, die fervente medestanders waren van de socialistische SPD en de communistische KP, zou niet meer

Boven:
Ley en de Führer begroeten in 1934 een aantal arbeiders. De* Reichorganisationsleiter *bleef een van de trouwste aanhangers van Hitler.

Hieronder:
Ley in een goed humeur tijdens een inzamelactie voor de* Winterhilfe. *Hij had er alle reden voor om vrolijk te zijn; hij plunderde ongestoord de fondsen van de DAF, een van de grootste organisaties van het Derde Rijk.

lang op zich laten wachten. Op 2 mei leidde Ley een landelijke operatie waarbij de vakbondskantoren werden bezet door het 'actiecomité voor de bescherming van de Duitse arbeid'. Binnen een paar dagen werden 169 verschillende vakbonden onder nazi-bestuur gebracht. Op 10 mei richtte de partij het DAF (*Deutsche Arbeitsfront*) op: een allesomvattende nationale bond waaronder ook kantoorpersoneel en management-organisaties vielen. Hitler was vastbesloten een einde te maken aan het klassenonderscheid tussen de arbeiders en de directies: hij wilde een Volksgemeinschaft realiseren waarin het Duitse volk samenwerkte om de natie weer in de oude glorie te herstellen. Zoals Ley op een persconferentie uitlegde, was socialisme in het Derde Rijk volgens Hitler alles dat de belangen van het Duitse volk diende. “Arbeiders!” riep hij uit, “jullie instituties zijn heilig en onaantastbaar voor ons, nationaal-socialisten. Ik ben zelf het kind van arme boeren en ik heb armoede gekend. Ik bezweer u dat wij niet alleen alles in stand zullen houden wat u hebt, maar dat we de arbeiders ook meer rechten zullen geven, zodat ze als gelijkwaardige en gerespecteerde leden van de natie kunnen deelnemen aan de nieuwe nationaal-socialistische staat.”

In 1935 stond Dr. Ley aan het hoofd van een enorme organisatie die alle Duitse werknemers vertegenwoordigde: 20 miljoen mensen. De DAF was actief op tal van gebieden en boekte tal van

Rechtsboven:
Ley bleef tijdens de oorlog in het openbaar verschijnen en massabijeenkomsten toespreken, maar zijn dronken wangedrag was een ramp voor zijn publieke imago.

Linksboven:
Ley vergezelt de Duke en Duchess of Windsor (Edward VIII en zijn vrouw) op hun reis door Duitsland in oktober 1937. De nazi-leiders waren geen sterren op het gebied van sociale etiquette, maar het lompe gedrag van Ley was beneden alle peil.

Hieronder:
Ley (midden) tijdens een evenement van de Hitlerjugend in 1940. Tijdens de oorlog genoot Ley ten volle van de voordelen van zijn functie.

successen. De organisatie verstrekte financiële ondersteuning aan de lagere inkomens, sponsorde de opleiding van arbeiders en bood gezinnen de mogelijkheid op vakantie te gaan via het *Kraft durch Freude*-programma. De nazi's waren de bedenkers van het concept van geheel verzorgde reizen. Met een budget van 24 miljoen mark in 1933-34 was KdF een enorme organisatie op zich, die uiteindelijk twee grote cruiseschepen en een reeks vakantieappartementen aan de Oostzeekust bezat.

Evenals Hitler de homoseksualiteit van Ernst Röhm tolereerde totdat hij hem niet meer nodig had, werd het alcoholisme van Ley aanvankelijk met een grapje afgedaan. Er deden zoveel verhalen de ronde over zijn dronkenschap dat hij al snel bekend stond als de *Reichstrunkenbold*. Hij stotterde van zichzelf al, maar dit werd erger als hij gedronken had. Hitler vond dit wel grappig en imiteerde Dr. Ley regelmatig voor zijn intimi op de Berghof.

HUISELIJK GEWELD

Ley had zijn eerste huwelijk verpest door zijn drankprobleem. Toen het slechter met hem ging, werd de wrede manier waarop hij zijn tweede vrouw behandelde een openbaar geheim in de hogere nazi-kringen. Ook Inge Ley was zeer toegewijd aan Hitler en er zijn twee verklaringen voor wat uiteindelijk de beweegredenen zijn geweest die haar hebben aangezet tot zelfmoord. Sommige mensen zeiden dat zij een van de vele vrouwen was die verliefd was op de Führer en dat zij niet kon aanvaarden dat hij haar bed nooit zou delen. Anderen hadden gezien hoe Ley haar voor de ogen van zijn drinkebroers de kleren van het lijf scheurde. Het is bekend dat hij eens straalbezopen thuiskwam en haar uitkleedde om aan zijn makkers te laten zien hoe gezond ze eruit zag. Zij schijnt toen gezegd te hebben dat hij haar nog ooit zou vermoorden.

In 1937 bezocht de voormalige

VAKBONDEN VERSLAGEN

Boven:
Hitler houdt een triomftocht tijdens de partijdagen in mei 1934 die gewijd waren aan de Duitse arbeiders. Achter de schermen deden de nazi's hun best om de met zweet en tranen verdiende rechten van de arbeidersklasse weer teniet te doen. Op 2 mei 1933 richtte Ley het Deutsche Arbeitsfront (DAF) op, dat op 24 oktober in de plaats kwam van alle voormalige vakbonden. Als doekje voor het bloeden voor de arbeiders, zette hij vervolgens de organisatie **Kraft durch Freude** *op.*

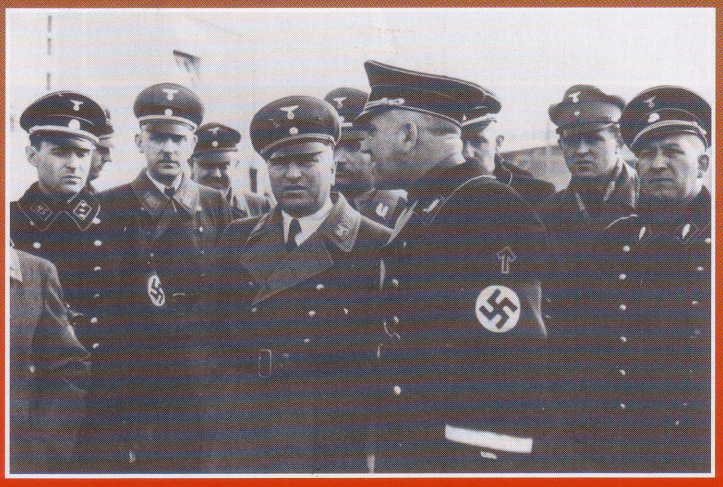

Rechts:
Robert Ley in Dachau in 1936. Direct links van hem staat Theodor Eicke die het eerste nazi-concentratiekamp buiten München opzette. De kampen werden in de jaren 30 voornamelijk bewoond door politieke tegenstanders van het regime, waaronder communisten en vakbondsleiders.

koning van Engeland, Edward VIII, Duitsland om zelf te zien hoe het met de arbeiders gesteld was.Tijdens zijn korte regeerperiode had hij zich doen kennen als een vriend van de arbeiders. Als hoofd van de DAF mocht Ley hem begeleiden. Helaas stond Ley inmiddels op het randje van de waanzin. Hij had zijn jonge maîtresse uit Estland in zijn huis geïnstalleerd en had het op een drinken gezet. Zelfs tijdens de zeldzame momenten dat hij nuchter was, was hij moeilijk te volgen.

In tegenstelling tot de meeste andere hoge nazi's reed Ley het liefste zelf. Hij was gek op zijn zware Mercedes-Benz. Hij reed met de Windsors naar een arbeidersverblijf bij München dat bij een nieuw fabriekscomplex was gebouwd, maar in plaats van te wachten totdat iemand de poort opendeed reed hij er dwars doorheen. In paniek telegrafeerden de aanwezige nazi-functionarissen naar Hitlers bureau, waarna Hermann Goering werd gestuurd om de zaak over te nemen voordat Ley verantwoordelijk zou zijn voor de dood van de beroemde gasten. De interactie tussen deze aristocraten en de dronken nazi moet een apart gezicht zijn geweest. Natuurlijk was Goering in zijn element. Hij nodigde de Windsors uit voor een bezoekje aan Karinhall en vermaakte ze met een ritje in zijn eigen trein. Toen Edward VIII Duitsland verliet, was hij vol lof over het arbeidsbeleid van Hitler.

PASSEND EINDE

Uiteindelijk bleek de organisatie van Ley rampzalig uit te pakken voor de Duitse arbeiders. Ze moesten steeds langer werken, zonder daarvoor beter vergoed te worden. Arbeiders die geld inlegden voor een Volkswagen werden zwaar teleurgesteld: er werd er nooit een afgeleverd. Ley stal de bezittingen van de voormalige vakbonden en plunderde de Duitse pensioenfondsen. Tijdens de oorlog kreeg zijn drankprobleem de overhand en verscheen Ley vaak dronken op partijbijeenkomsten. Goebbels probeerde de schade nog te beperken, maar Ley bleef tot het einde toe in functie. In maart 1945, toen de Russen Berlijn naderden, besloot Ley plotseling dat hij verzetsacties wilde gaan organiseren in Oostenrijk en nam hij afscheid van zijn Führer.

Ley werd gearresteerd door de geallieerden, en aangeklaagd in Neurenberg wegens misdaden tegen de menselijkheid. Hij beweerde van niets te hebben geweten, maar hij was niet de enige die dat ter verdediging aanvoerde. Vier dagen later vond men Ley in zijn cel, aan een strop die hij had gemaakt van stroken die hij van een handdoek had gescheurd.

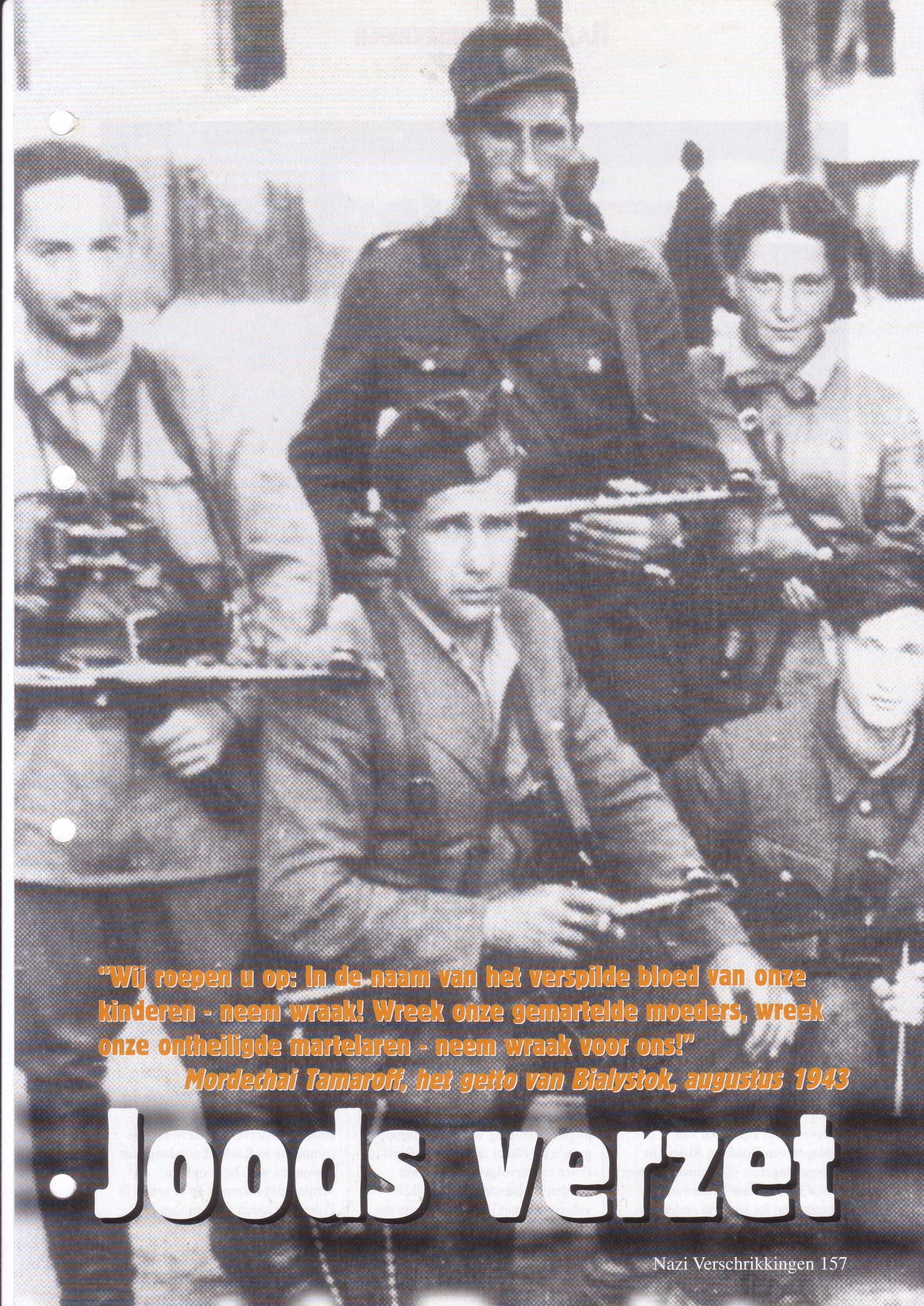

"Wij roepen u op: In de naam van het verspilde bloed van onze kinderen - neem wraak! Wreek onze gemarteldе moeders, wreek onze ontheiligde martelaren - neem wraak voor ons!"

Mordechai Tamaroff, het getto van Bialystok, augustus 1943

Joods verzet

Links:
Joodse verzetsstrijders van het getto van Vilna in Litouwen. Zij wisten wat de 'herhuisvesting' werkelijk inhield en verkozen de dood door de strijd boven de dood in de gaskamers.

Rechts:
Beelden uit een 8-mm film die gemaakt werd door een Duitser die meehielp bij het ontruimen van de getto's. Deze beelden werden later in Neurenberg gebruikt om de nazi's te veroordelen wegens misdaden tegen de menselijkheid.

HET VERZET TEGEN de Duitse bezetting verschilde sterk van land tot land. Toen de schijnbaar onoverwinnelijke Duitse oorlogsmachine eenmaal vastliep en het vooruitzicht op een Duitse eindoverwinning steeds minder waarschijnlijk werd, stak al snel overal in Europa het verzet de kop op. Waar men altijd veel aandacht heeft besteed aan de acties van de Franse 'résistance' of de Russische partizanen, zijn de daden van het joodse verzet vrijwel onbesproken gebleven. Wel zijn er tal van verslagen van Britse en Russische krijgsgevangenen die opmerkten hoe passief de duizenden joden in de kampen hun lot leken te ondergaan.

Maar er bestond wel degelijk joods verzet, ondanks de onmogelijke situatie waarin de joden verkeerden. Vanaf het begin werd de ware toedracht van de oplossing voor het jodenprobleem verborgen gehouden onder een dikke deken van leugens en eufemismen. Het kostte een aantal jaren voordat de buitenwereld wilde geloven dat een westerse natie daadwerkelijk bezig was met het uitvoeren van de grootschalige uitroeiing van een heel volk.

GETTO'S VORMEN

In 1941 begonnen de SS en SD de joodse bevolking van bezet Europa in getto's bij elkaar te plaatsen. Eerst in Polen en vervolgens in Rusland werden bestaande joodse wijken volgepropt met joodse gezinnen die van het platteland of uit andere landen waren gedeporteerd. De getto's zaten overvol: er woonden tien tot twintig mensen in één kamer; er waren geen sanitaire voorzieningen en vrijwel geen eten. Himmler en Heydrich hoopten dat de ondervoeding, onderkoeling en ziekte uiteindelijk vanzelf voor de 'Endlösung' zouden zorgen, zelfs in steden waar de joden werden ingezet als dwangarbeiders die materieel maakten voor het Duitse leger.

Er was sprake van het 'herhuisvesten' van alle Europese joden in Siberië, waar ze vanzelf zouden uitsterven. Maar omdat de campagne in Rusland nog lang niet gewonnen was, besloot men vernietigingskampen op te zetten in Polen. De joden werden vanuit de

Hierboven:
De onderscheidingstekens van de* Judenrat. *Veel gettoleiders pleegden liever zelfmoord dan betrokken te zijn bij de deportatie van hun volk, maar de medewerking van andere joodse ouderen leidde tot een vervreemding tussen hen en de meer radicale jeugdbewegingen.

getto's naar de kampen gebracht om daar doodgeschoten of vergast te worden. Het deportatieprogramma richting de getto's verliep echter zo snel, dat er aanvankelijk nog altijd meer joden uit andere landen in de getto's aankwamen, dat er werden afgevoerd 'voor herhuisvesting'.

Omdat de getto's zoveel mogelijk van de buitenwereld werden afgesneden, verspreidde het nieuws over wat 'herhuisvesting' werkelijk inhield zich erg traag. Tussen juni en november 1941 werden er zo'n 47.000 joden van het getto in Vilna weggevoerd om, volgens de beweringen van de Duitsers, te worden overgebracht naar een arbeidskamp bij Ponar, ca. 30 kilometer verderop, en in Duitse fabrieken te gaan werken. Maar aan het einde van dat jaar kwam er een levend skelet het getto ingekropen. Sara Menkes, 19 jaar oud, was een van de vertrekkers geweest. Toen ze in Ponar aankwamen, moesten de joden zich uitkleden en werden ze met machinegeweren aan de rand van grote kuilen doodgeschoten. De kogels hadden haar gemist en zij had een dag lang onder een stapel lijken en zand gelegen, voordat ze zich eruit had geworsteld.

DE *JUDENRAT*

De getto's werden intern bestuurd door joodse raden, die zo goed mogelijk probeerden nog iets van de situatie te maken. Zij zagen toe op de rantsoenering van het weinige eten dat men kon stelen of door handel kon verwerven. Als de Duitsers weer om duizend joden vroegen voor 'herhuisvesting', was het aan de *Judenrat* om die selectie te maken. Als de raad niet wilde meewerken, zaten ze zelf op de volgende vrachtwagen, of werden ze samen met hun gezinsleden ter plekke gefusilleerd. De *Judenrat* in Vilna geloofde het verhaal van Sara Menkes niet. De idealistische leden van een Zionistische jeugdbeweging geloofden haar relaas wel en verspreidden het nieuws.

Deze splitsing tussen de ouderen die probeerden de dialoog te blijven voeren met de Duitse autoriteiten en de jongere mannen en vrouwen die bereid waren om de strijd aan te gaan, bestond in vrijwel elk getto. Zelfs nadat bekend was geworden wat 'herhuisvesting' werkelijk inhield, werkte de dreiging van Duitse vergeldingsacties als een krachtige rem op eventuele verzetsactiviteiten. In getto's zoals Krakow, waar de joden moesten werken in fabrieken die Duitse legeruniformen maakten, was het idee dat de nazi's hen massaal wilden vermoorden moeilijk te geloven. Waarom zou je mensen afslachten die je tot slaaf had gemaakt om je eigen oorlogsinspanningen te ondersteunen? Dit was niet logisch. Waarom zou je je verzetten en zekere vergelding over je afroepen als je kon overleven door mee te werken? In verschillende getto's raakte de gemeenschap verdeeld tussen een meerderheid die met de Duitsers wilde blijven meewerken, en een minderheid die op zich weer verdeeld was tussen het seculiere (communistische) verzet en het ultrareligieuze (zionistische) verzet.

TEGEN WIL EN DANK

Het verzet werd wel in stilte gesteund door de getto-bevolking. De joden, die geïsoleerd in de getto's woonden, werden vaak met vijandige ogen bekeken door de niet-joodse bevolking van de regio om hen heen. De aankomst van de Duitsers in de Oostzeestaten had tot gewelddadige pogroms geleid en er hadden zich tal van plaatselijke vrijwilligers aangemeld voor de 'veiligheidsbataljons' van de SD, en zelfs voor de *Einsatzgruppen*. Antisemitisme tierde voor de oorlog welig in Polen en de treinen vol joden die op weg waren naar Auschwitz werden soms gepest door de lokale jeugd, die goed wist waarom de schoorstenen van de crematoria dag en nacht rook uitbliezen. Er werden zo vaak joden verraden die van het ene naar het andere getto probeerden te reizen, dat het soms het leven van

Boven:
Ondanks dat ze steeds beter gingen beseffen welk lot hen wachtte als ze werden gedeporteerd, moedigden de meeste gettobewoners het verzet niet aan. Deze vrouw wordt tegen haar wil in door andere joodse slachtoffers naar haar dood geleid.

10 vrijwilligers of meer kostte om een bericht over te brengen naar een ander getto. Zelfs de heldhaftige geschiedenis van het Poolse Vaderlandse Leger is helaas besmet door een aantal incidenten waarbij joodse verzetsoperaties aan de Duitsers werden verraden. Het Vaderlandse Leger in Warschau dat zelf werd weggevaagd tijdens de Poolse opstand, weigerde onderdak te bieden aan een aantal joden die aan de vernietiging van het getto waren ontkomen door via de riolering weg te vluchten. Eenheden van het Vaderlandse Leger rond Lublin en Kovno daarentegen werkten wel samen met het joodse verzet.

OUD VERSUS JONG

De Duitsers maakten slim misbruik van het onderscheid tussen de passieve ouderen en de activistische jongeren dat binnen de joodse gemeenschappen bestond. Het verzet in het getto in Vilna kreeg vuurwapens en granaten die werden binnengesmokkeld door de nonnen van het Benedictijner klooster van St. Catharina. In de winter van 1942 gebruikten de joodse verzetsstrijders het rioolstelsel om uit het getto te komen en de voor de Duitsers belangrijke spoorweg van Vilna naar Moskou op te blazen. Maar de Duitsers kregen een lid van het verzet te pakken en martelden hem. Hij liet de naam vallen van een van de leiders van het verzet, Itzik Wittenberg, waarop de Duitsers van de *Judenrat* eisten dat zij hem zouden uitleveren. Deden ze dat niet, dan zou de hele gemeenschap worden vermoord.

Soortgelijke taferelen deden zich in meer getto's voor, waarbij joodse verzetsmensen zich tegen hun eigen mensen moesten beschermen om uitlevering te voorkomen. De mannen van Wittenberg zeiden dat ze klaar waren om te schieten, maar hij gaf ze opdracht zich te verspreiden en zich later opnieuw te organiseren. Hij aanvaardde het gruwelijke lot dat de Gestapo voor hem in petto had. Een paar maanden later werden de nonnen ook verraden en werden ze opgehangen omdat ze onderdak hadden geboden aan voortvluchtige joden.

WAPENS

Er waren zeer weinig wapens beschikbaar, hetgeen de mogelijkheden van het verzet ernstig beperkte. In Krakow verkochten Zionistische activisten een gedeelte van de medicijnen die Oskar Schindler het getto in had gesmokkeld. Van het geld kochten ze op de zwarte markt wapens. Hiermee voerden ze buiten het getto aanslagen uit die zo succesvol waren, dat de SS het bataljon van Dirlewanger stuurde om 'de rust in het gebied te herstellen', hetgeen ze zonder al te veel mededogen deden.

Het getto in Dnjepropetrovsk kreeg 150 kg dynamiet van de Oekraïense partizanen. De communisten onder leiding van Chaim Yellin en de zionisten van Malachi Wald bliezen in Duitse uniformen (die in het getto van Kovno waren gemaakt) gebouwen op die gebruikt werden door Duitse

Boven:
Tijdens de ontruiming van de getto's vond er wel verzet plaats, maar de meeste verzetsstrijders werden gevangen genomen door de SS-soldaten die de ontruiming moesten uitvoeren. Deze mensen werden ter plekke doodgeschoten, hetgeen misschien nog wel een prettiger lot was dan de dood in de gaskamers die hun geliefden wachtte als ze na de lange treinreis waren aangekomen in de vernietigingskampen.

officieren met verlof, plus een marinedepot in Lepaya. In Riga, Lodz en Sonsnowiecz bliezen joodse verzetsgroepen de spoorlijnen op die de Duitsers zo hard nodig hadden.

Tegen de tijd dat de getto's weer ontruimd werden, wisten de joden wat hen te wachten stond en was er minder oppositie tegen verzetsdaden. De getto's in Kovno, Bialystok en Warschau kwamen in verzet tegen de ontruiming: hierbij vochten wanhopige groepen uitgehongerde mensen met een handvol wapens tegen strijdgroepen van de SS. De afloop stond bij voorbaat vast, maar het verzet nam wel een aantal SS'ers met zich mee de dood in. Aan de

Rechts:
Wie schuldig werd bevonden aan betrokkenheid bij een verzetsbeweging werd ter plekke opgehangen om anderen te ontmoedigen. Deze opgehangen joodse vrouw is Masha Brusinka die betrapt werd met valse documenten die zij naar een krijgsgevangenenkamp voor Russische soldaten smokkelde.

oproep tot vergelding die Mordechai Tamaroff deed terwijl de inwoners van het getto van Bialystok werden uitgeroeid, werd na de oorlog alsnog gehoor gegeven.

VERZET TOT IN DE DOOD

Er was zelfs nog verzet in de vernietigingskampen. Op 2 augustus 1943 vond er een opstand plaats in Treblinka, georganiseerd door Dr. Julian Chorazya, een Poolse medische officier die de gaskamer inging zonder het plan te verraden waarvoor hij zoveel anderen had gerekruteerd. Groepjes joden bestormden de wachtposten om hun wapens af te nemen. De SS onderdrukte de opstand, maar er waren toen al 117 bewakers gedood of gewond. Die middag vonden meer dan duizend joden de dood; bijna 200 wisten er te ontkomen naar de nabijgelegen bossen, waarvan er slechts 18 de partizanen bereikten.

In Auschwitz-Birkenau was een opstand gepland in het najaar van 1944. Tijdens de opstand zouden de lokale partizanen het kamp van buitenaf aanvallen. Het *Sonderkommando* van zo'n 600 joodse slavenarbeiders dat de gaskamers moest leegmaken, zou hierbij een belangrijke rol spelen. Ze hadden explosieven aangebracht in diverse gebouwen van het crematorium, die moesten worden opgeblazen tijdens de opstand.

OPSTAND IN AUSCHWITZ

Op 26 oktober kwam het *Sonderkommando* tot de ontdekking dat de Duitsers de meesten van hen die dag wilden vergassen en wilden vervangen door verse 'vrijwilligers'. Ze kwamen in opstand, bliezen drie crematoria op en vielen de bewakers aan. Met behulp van een aantal binnengesmokkelde pistolen en sub-machinegeweren konden ze de SS nog meer wapens afhandig maken. Maar de aanval van buitenaf bleef uit. Er werden zo'n 30 SS'ers gedood. Meer dan 1000 gevangenen stierven en slechts een paar van hen slaagden erin ver genoeg weg te komen om niet meer te worden achterhaald door de honden waarmee de omgeving naderhand werd afgezocht.

GUERRILLA-OORLOG

IN DE BOSSEN en moerassen in het oosten van Polen en Rusland was een aantal joodse verzetsgroepen actief tijdens de Duitse bezetting. Ze waren klein in aantal, maar groot genoeg om hun vertegenwoordigers ertoe aan te zetten aan het opperbevel voor de partizanen van het Rode Leger te vragen of ze erkend konden worden als het 'Joodse Vaderlandse Leger'. (De Russen hadden al een 'Pools Vaderlands Leger' onder hun leiding opgezet.) Meer dan 500 joodse strijders waren onderscheiden voor hun strijd als lid van de Russische partizanenbeweging.Stalin verwierp het idee echter en nam de joodse verzetsstrijders op bij de partizanen van het Rode Leger toen de frontlinie verder naar het westen opschoof.

Boven:
De meeste verzetsstrijders waren jong en ongebonden. Hun strijd was zeer gevaarlijk en deze jonge strijders moeten zich pijnlijk bewust zijn geweest van hoe slecht hun kansen er voor stonden.

Rechtsonder:
Egon Nowak (links) en Oskar Wertheimer (derde van links) waren prominente joodse verzetsstrijders tijdens de Slowaakse Nationale Opstand in 1944

Boven links:
Zowel mannen als vrouwen streden dapper tegen de bezetter. In sommige gebieden konden ze zelfs niet op de steun van de lokale bevolking rekenen.

Hieronder:
Boris Yochai brengt dynamiet aan op een spoorlijn in de buurt van Vilna. Hij was verantwoordelijk voor het opblazen van in totaal twaalf treinen.

De Dijk Breekt Rusland 44

In 1944 viel de beslissing in het Oosten, nadat het Rode Leger binnen twee maanden zo'n 700 kilometer aan bezet Russisch gebied had bevrijd. Hoewel de Duitsers het grootste gedeelte van hun legers in het Oosten hadden ingezet, konden zij de Russen niet afstoppen.

Terwijl de geallieerden in Frankrijk landden, veegden de Russen met hun zomeroffensief iedereen voor zich uit.

BIJ Stalingrad had het Rode Leger geleerd hoe men het Duitse leger moest afstoppen. Na Koersk zouden ze laten zien dat ze de agressor ook konden verdrijven. De Duitsers hadden een heel andere instelling. Vóór Stalingrad gingen ze vol optimisme naar het Russische front in de overtuiging dat de Duitse efficiency en moed uiteindelijk de overwinning zouden opleveren. Na Koersk gingen de nieuwe rekruten vol angst naar het front, bevreesd door de verhalen van teruggekeerde veteranen over de grote Mongoolse hordes die in de richting van het Duitse vaderland trokken.

De Duitsers hadden grote stukken terrein verloren na de voortdurende operaties in de laatste zes maanden van 1943. Ze waren grote reserves aan getrainde manschappen en materieel kwijt geraakt. Hoewel de verliezen aan Russische zijde veel groter waren, leek het alsof het voor hen geen enkel probleem was deze weer aan te vullen.

In de vroege zomer van 1944 was het Rode Leger uitgegroeid tot de grootste landmacht die zich ooit op het slagveld had vertoond. Bijna 20 miljoen Russisch mannen en vrouwen droegen toen een militair uniform. Een zeer groot gedeelte daarvan bevond zich aan wat de Westerse geallieerden 'the sharp end' (het front)

Boven:
Russische tanks wachten op het volgende offensief. De Russen hadden enorme hoeveelheden tanks tot hun beschikking. Alleen al in 1944 werden er 11.000 T-34's gebouwd.

Rechts:
De Russen hadden de techniek van de Blitzkrieg afgekeken van hun tegenstanders. Ze concentreerden de hoofdaanval op het zwakste punt in de Duitse linies en lieten zwaarder verdedigde posities gewoon links liggen.

noemden. Maar voor de Russen leek dit 'scherpe uiteinde' veel meer op de kop van een moker.

Het Rode Leger was in feite niet meer dan een infanterieleger met een primitief bevoorradings- en administratiesysteem, dat bemand werd door ongekend taaie en fysiek sterke soldaten die zwaardere lasten over langere afstanden met zich mee konden slepen dan hun tegenstanders. Zij waren veel beter bestand tegen de lage temperaturen, ondanks de karige rantsoenen. Aan welzijnsdiensten verspilde het Rode Leger geen personeel: verlof, regelmatige soldijbetaling of contacten met de familie bestonden gewoonweg niet; dat was allemaal voorbij. De Russische soldaat werd onderworpen aan een draconische militaire discipline die bij de Westerse legereenheden ongekend was. Bovendien was de levensverwachting van de Russische infanteristen zeer kort, kregen ze vrijwel geen medische verzorging als ze gewond waren, en hoefden ze bij ziekte al helemaal nergens op te rekenen. Een van de beste Duitse divisiecommandanten, Hasso von Manteuffel, schreef later:

"De opmars van een Russisch leger is iets dat Westerlingen zich niet kunnen voorstellen. Achter de tanks volgt een enorme horde te voet of te paard. De soldaat draagt een zak op zijn rug met droge korsten brood en rauwe groenten die hij onderweg in de velden en dorpen verzameld heeft. De paarden eten het stro van de daken – verder krijgen ze weinig. De Russen zijn eraan gewend om soms wel drie weken lang op deze primitieve manier te marcheren."

In 1944 waren de Russische pantsertroepen aanzienlijk versterkt. De enorme hoeveelheid pantservoertuigen die de Russische fabrieken produceerden werd aangevuld met tanks die door de bondgenoten van Rusland werden gestuurd, hoewel de westerse tanks weinig bruikbaar waren in de extreme omstandigheden aan het Oostfront. De Britse Valentines en Amerikaanse Shermans werden in de Kaukasus echter wel in beperkte mate ingezet. De door de Amerikanen geleverde materialen, zoals plaatstaal, leer, dekens, tenten, EHBO-kits en scheepsvrachten ijzer, werden wel gewaardeerd door de Russische soldaten, die meestal geen idee hadden waar ze vandaan kwamen. De westerse industrie leverde één zeer belangrijke bijdrage aan de Russische

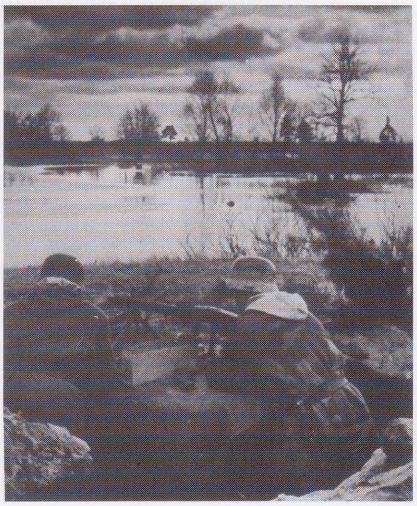

opmars: meer dan een half miljoen motorvoertuigen die ervoor zorgden dat het Rode Leger zich voor het eerst in haar geschiedenis op wielen kon verplaatsen. Een constante stroom van door GMC gebouwde vrachtwagens transporteerde nu voorraden naar het front. Zij voorzagen het immense Rode Leger van alle benodigdheden om de bezetter uit hun land te verdrijven.

LENINGRAD ONTZET

Tijdens de resterende maanden van de wintercampagne begin 1944, voordat de tijd van de overstromingen weer begon en alle troepenverplaatsingen zouden stilvallen, wisten de Russen Leningrad te ontzetten. Hiermee eindigde het lijden van de bevolking die 900 dagen belegerd was geweest. Maar voor de Russen was dat nog lang niet genoeg. In het zuiden veegde Tolbukhins 4e Oekraïense Front de

Duitsers van de Krim. Er viel nu een tijdelijke stilte over het Oostfront van de Oostzee tot de Zwarte Zee.

Drie jaar na de dag waarop Barbarossa gestart was - 22 juni 1944, begon het grote Russische zomeroffensief. Van Welikije Loeki in het noorden via een grote boog naar Kovel onder de Pripjat-moerassen trok de artillerie van vier Rode Legerfronten –15 legers – op, terwijl de vliegtuigen van vier luchtmacht-eenheden boven hun hoofden vlogen. De infanterie en tanks – met meer dan 60 procent versterkt – vertrokken vanuit hun verzamelplekken op weg naar de aanval. Hun doel was ten eerste de Duitse Heeresgruppe Mitte vernietigen. Deze niet onaanzienlijke concentratie van drie infanterielegers en een pantserleger onder generaal Busch bestond uit meer dan een miljoen manschappen met 1000 tanks en 1400 vliegtuigen ter ondersteuning. Vervolgens wilden de Russen de Duitse en Finse legers in het noorden en de Duitse, Roemeense en Hongaarse legers in het zuiden dwingen zich terug te trekken.

GEEN MOMENT RUST

Binnen een week waren de drie belangrijkste Duitse bastions in het Oosten ingenomen: Vitebsk in het noorden was afgesneden door aanvallen van een leger van Bagramyans 1e Baltische Front van bovenaf en een leger van Tjserniakovski's 3e Witrussische Front van onderuit; Mogilev werd aangevallen door twee legers van Zacharovs 2e Wit-Russische Front, en Bobruisk door de legers van Rokossowski's 1e Wit-Russische Front. Deze hadden zich in het geheim 's nachts massaal via de ontelbare riviertjes en meren verplaatst en vielen vervolgens aan vanuit de moerassen die volgens hun tegenstanders volledig ontoegankelijk waren. Delen van twee pantserkorpsen werden afgesneden en kapotgeslagen door bombardementen, waarna Rokossowski's legers Bobruisk innamen en 24.000 Duitsers gevangen namen. Op 4 juli waren de mannen van Zakharov en van Tsjerniakovski bijna 200 kilometer opgerukt en was er nog maar een klein bastion van Duits verzet achtergebleven, dat op 11 juli capituleerde. Intussen naderde Rokossowski's 28e leger Pinsk en behalve in het noorden rond Daugavpils (Dvinsk) waren de Duitsers teruggedreven tot voorbij de oude, vooroorlogse Russisch-Poolse grens. En de Russen gingen maar door. Overal trokken de Duitsers zich terug, maar hier en daar wisten ze nog kranig terug te slaan. Toch wisten legers van het 1e Baltische Front de Dvina te bedwingen en Polotsk binnen een paar dagen in te nemen. De legers van Tsjerniakovski en Zakharov, die al

Boven:
In tegenstelling tot hun tegenstanders hadden de Duitse legers aan het Oostfront voldoende voedsel en tabak. Met een volle maag kon men de dood beter onder ogen zien.

Hieronder:
De uitputting is af te lezen van de gezichten van deze manschappen van de divisie Grossdeutschland. De Wehrmacht vocht even effectief als altijd, maar het numerieke overwicht van de Russen was simpelweg te groot.

RUSSISCHE STOOMWALS

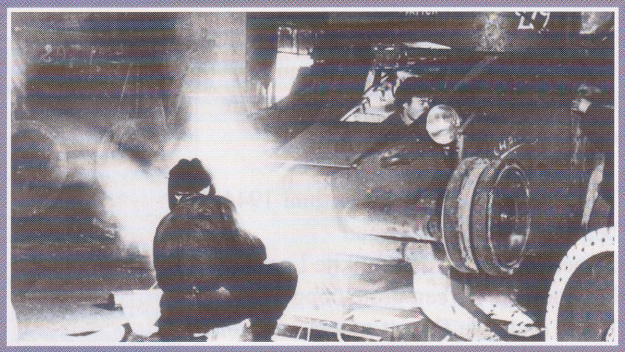

Rechtsboven:
In 1944 draaiden de Russische fabrieken, die tot voorbij het Oeralgebergte waren verplaatst, weer op volle sterkte. De Russen gingen al veel eerder dan de Duitsers over op standaardisatie, massaproductie en het mobiliseren van de burgerbevolking.

Boven:
Ondanks de grote voorraden Amerikaanse trucks die werden verstrekt, hadden de meeste Russische soldaten slechts één manier om de snel oprukkende pantsers bij te houden. Infanterie die zich zo onbeschut verplaatste, kon echter gemakkelijk van de tanks af worden geveegd door Duitse beschietingen.

Rechts:
Tanks van westerse makelij die verstrekt werden aan het Rode Leger hadden meestal veel te smalle rupsbanden voor de omstandigheden in Rusland en waren te dun bepantserd - zoals de Amerikanen zelf ook ontdekten - om de Duitse antitankkanonnen het hoofd te kunnen bieden.

105.000 Duitsers hadden afgesneden toen ze de Beresina overstaken, rukten op naar Vilnius en Bialystok. Ze namen Bialystok aan het eind van de maand in. Naar aanleiding daarvan schreef generaal Guderian in zijn dagboek, "Heeresgruppe Mitte heeft nu opgehouden te bestaan."

LETLAND EN LITOUWEN

In het noorden rukte de rechterflank van Tsjerniakovski's troepen op door Litouwen en eind augustus hadden zij de grenzen van Oost-Pruisen bereikt. Verder naar het noorden drongen de legers van Bagramyans Baltische Front Letland en Litouwen binnen. Brest-Litowsk werd op 28 juli ingenomen door Rokossowski en snel daarna bereikten zijn troepen de rivier de Bug ten noorden van Warschau, terwijl links van hen de mannen van Tsjoeikow half juli uit Kovel waren gestormd. Ze namen Lublin in en staken op 2 augustus de Vistula over.

Maarschalk Konevs legers aan het Oekraïense Front werden pas later bij het offensief betrokken. Op 13 juli rukten ze op. Ze ondervonden hierbij sterke weerstand van Heeresgruppe Nord. In deze sector van het front hadden de Duitsers de Russische aanval verwacht. Pas toen de Russen op 16 juli twee extra tanklegers inzetten, sloeg de balans door ten gunste van de Russische aanvallers. Er werden veertigduizend Duitsers omsingeld in de buurt van Brody. De rechterflank van Rokossowski's leger ging recht op de Vistula af, stak die over en vormde een bruggenhoofd bij Sandomir, terwijl een tankleger in het noorden om Lvov heen trok en een ander tankleger een directe aanval uitvoerde op de stad die op 27 juli werd ingenomen. Przemysl viel, gevolgd door Mielec aan het ene uiteinde van het front en Nadvomaya aan het zuidelijke uiteinde.

Eind augustus had men de Karpaten bereikt. Het Rode Leger was dwars door Polen getrokken en naderde de vooroorlogse grenzen met Tsjecho-Slowakije en Hongarije. In twee maanden tijd hadden de Russische troepen 700 kilometer afgelegd en het was nu tijd om hun aanvoerlinies te reorganiseren.

In het zuiden zou er weldra een nieuwe campagne starten, die wellicht meer uit politieke dan uit militaire motieven voortkwam. De Balkanlanden oefenden een grote aantrekkingskracht uit op Stalin, zoals ze ook hadden gedaan op de tsaren.

DE AS VALT UITEEN

Op 20 augustus brak het 52e leger van Malinowski's 2e Oekraïense Front door de verdediging van Heeresgruppe Oekraïne. Het zesde tankleger volgde onmiddellijk daarna en op de 24e waren ze al in de buurt van Leovo, waar ze contact maakten met twee gemotoriseerde korpsen van Tolbukhin.

Zij hadden het Duitse zesde leger afgesneden en stonden op het punt het te vernietigen, toen er een politieke gebeurtenis plaatsvond die de loop van de geschiedenis veranderde. Er vond een staatsgreep plaats in Boekarest.

Maarschalk Antonescu werd afgezet, koning Michaël nam zijn plaats in, de regering startte onmiddellijk vredesonderhandelingen met de geallieerden en twee Roemeense legers legden hun wapens neer, waardoor het zuidelijke deel van Bessarabië, de delta van de Donau en de bergpassen in de Karpaten in het noorden open lagen voor de Russische legers. Aan het eind van de maand werd Roemenië geleidelijk ingenomen door het Rode Leger en in het zuiden stond een van Tolbukhins legers op het punt Bulgarije binnen te vallen.

Op dit moment greep een groep pro-geallieerde officieren de macht in Sofia en verwelkomden ze het Rode Leger, waardoor de invasie 'een bezoek van bevriende troepen' werd. De Russen trokken op 15 september in hoog tempo door de hoofdstad, namen twee Bulgaarse legers met zich mee en trokken op naar de Joegoslavische grens tegenover Bor in het noorden en Skopje in het zuiden.

Op 8 september hadden Malinowski's legers zich aangesloten bij die van Tolbukhin. Op 28 september maakten ze contact met de partizanen van maarschalk Tito, terwijl het 46e leger van het 2e Oekraïense Front over de Roemeense grens ten noorden van de Donau aankwam. Maar de Duitse Heeresgruppe F onder generaal Weichs hield nog een ontsnappingsroute open voor zichzelf en voor Heeresgruppe E onder generaal Löhr, die snel via Griekenland terugtrok. De mannen van Weichs verzetten zich zo sterk dat het tot 20 oktober duurde voordat Belgrado in geallieerde handen was – en dat pas nadat het merendeel van de Duitse legergroepen via de corridor gevlucht was en zich had aangesloten bij een inderhaast opgeworpen verdedigingslinie in Hongarije, waar een nieuwe poging om zich uit het Asverbond terug te trekken voorkomen was.

HORTHY AFGEZET

De Hongaarse admiraal Horthy was nooit een enthousiaste volgeling van de nazi's of de fascisten geweest. Hij had in maart van het jaar daarvoor alleen maar ingestemd met het sturen van Hongaarse legers naar het Russische front omdat Hitler dreigde anders zijn land volledig te bezetten. Op 16 oktober verklaarde Horthy dat hij zich terugtrok uit het pact en kondigde hij aan dat hij een wapenstilstand wilde sluiten met de geallieerden. Voordat hij hier werk van kon maken, werd hij ontvoerd door de Duitse commando Otto Skorzeny (die de zomer daarvoor Mussolini van de Gran Sasso had gered) en bezetten Duitse legers het land vanuit Oostenrijk. Zij werden later versterkt door de formaties uit Griekenland en Joegoslavië.

HET STRUIKELBLOK BOEDAPEST

Tegen de tijd dat de legers van Malinowski en Tolbukhin zich verzameld hadden voor een opmars vanaf het gebied rond het Balatonmeer, hadden de Duitsers niet alleen een aanzienlijke troepenmacht vergaard in Hongarije, maar hadden ze met name Boedapest in een vrijwel onneembare veste veranderd. In november rukten de Russische legers aan beide zijden van de Hongaarse hoofdstad op naar het noorden. Dit ging geleidelijk en onverzettelijk, maar tegen grote verliezen en veel minder energiek dan ze in de maanden daarvoor hadden laten zien. Op 25 december 1944, toen divisies van de twee Oekraïense fronten die van de Dnjestr afkomstig waren elkaar ten westen van Boedapest ontmoetten, werd er besloten even pas op de plaats te maken. Er bevonden zich 180.000 Duitsers en Hongaren in de stad en er was geen enkele kans hem snel in te nemen. Daarom besloten de Russen zich voor te bereiden op een grootschalige belegering. Superzware artilleriestukken werden uit het binnenland van de Sovjet-Unie overgebracht en alle extra divisies en voorraden die maar te vinden waren werden aangevoerd. De definitieve aanval zou tot 1945 moeten wachten.

Boven:
Na drie jaar in de hel van het Oostfront, was de glamour van het Pruisische leger verdwenen. Maar de Duitse soldaten bleven geduchte strijders.

Links:
Een van de grootste problemen voor het Duitse leger waren de constante verzetsacties van de Russische partizanen. Het was een genadeloze strijd waarbij beide partijen geen haarbreed toegaven.

Russische T-34's, volgeladen met infanterie, tijdens een offensief. Volgens velen is deze tank het beste gevechtsvoertuig van de twintigste eeuw.

Het einde van Heeresgruppe Mitte

Ruggengraat van het Pantserkorps

PANZER IV

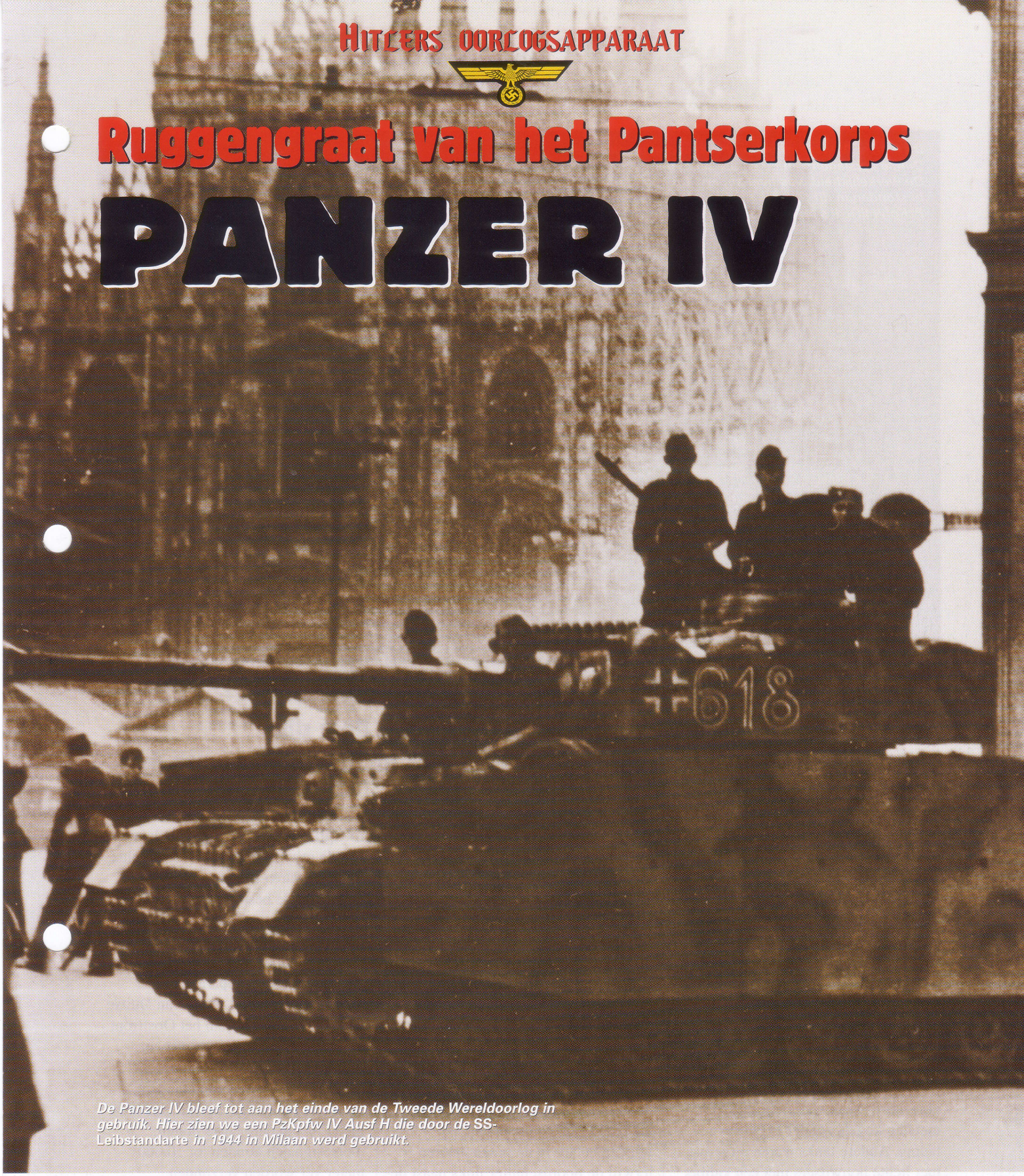

De Panzer IV bleef tot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog in gebruik. Hier zien we een PzKpfw IV Ausf H die door de SS-Leibstandarte in 1944 in Milaan werd gebruikt.

ER ZIJN VEEL kandidaten voor de titel 'beste' tank van de Tweede Wereldoorlog. De Russische T-34, die in 1941 een vervelende verrassing vormde voor de Duitsers, de Panther die de norm bepaalde aan de hand waarvan tanks na de oorlog werden beoordeeld of de enorm sterke Tiger. Maar er was maar één grote tank die vanaf het begin van de oorlog tot in 1945 in grote aantallen aan het front zijn mannetje bleef staan. Dit was de Panzer IV. Het eerste productiemodel werd in 1936 gebouwd. Toen de geallieerde legers in 1945 Duitsland binnentrokken, werden er nog altijd Panzer IV's gebouwd.

VROEGE ONTWIKKELINGEN

Ausführung A, de eerste productieversie van de Panzer IV, moest de vijandelijke infanterie en het antitankgeschut aanvallen, terwijl de andere Duitse tanks zich zouden

De Panzer IV werd prominent in beeld gebracht in de Duitse verslagen van de eerste Blitzkrieg-campagnes. De werkelijkheid was heel anders. De pantserdivisies bestonden in dit tijdperk nog vooral uit de lichtere PzKpfw III's, II's en in Tsjechië gebouwde 38T's.

De Panzer IV was het werkpaard van de Panzerwaffe. Door zijn betrouwbaarheid en duurzaamheid bleef deze tank tot aan het einde van de oorlog in gebruik.

bezighouden met de vijandelijke pantsers. In de jaren 40 zouden de tanks enorm veel groter worden, maar op het moment dat de Panzer IV werd ontworpen, waren de relatief lichte voertuigen nog niet geschikt voor het vervoeren van een kanon met een hoge mondingssnelheid en een groot kaliber. De meeste tanks waren uitgerust met kleine kanonnen met een hoge mondingssnelheid en een kaliber van ca. 40 mm, waarmee pantserdoorborende granaten werden afgevuurd. Vaak waren dit massieve metalen kogels zonder explosieve lading. Andere tanks waren uitgerust met lichte houwitsers met een kaliber van ca. 75 mm. Deze wapens hadden een korte loop en werden gebruikt om explosieve granaten af te vuren op vijandelijke geschutsnesten of infanterieposities. De enige manier waarop men een wapen voor beide doeleinden kon inzetten was door het van beide types geschut te voorzien: vandaar dat de Franse Char B1 en de Amerikaanse M3 Lee/Grant voorzien waren van een kleinkaliber antitankkanon in de geschutstoren en een houwitser voor in de romp.

De Panzer IVA was uitgerust met een 75-mm L/24, hetgeen betekent dat de lengte van de loop 24 maal het kaliber was. Hij had één 7,92-mm mitrallieur in de geschutstoren, dat coaxiaal ten opzichte van de houwitser was geplaatst, plus een mitrailleur voorin de romp. De bestuurder zat aan de linkerkant en de radioman, die ook de mitrailleur in de romp bediende, zat rechts. De commandant zat midden achter in de geschutstoren terwijl de boordschutter links naast de houwitser zat en de lader aan de rechterkant.

VERBINDINGEN

De Panzer IV had 122 granaten van 75 mm bij zich en 3000 patronen voor de mitrailleurs. Het rek met rookbommen aan de achterkant werd later vervangen door rookgranaatwerpers aan de zijkanten van de geschutstoren. Andere nuttige functies waren een paar blauwe lichten op de bestuurderspositie, waardoor deze eraan herinnerd werd dat hij extra ruimte moest incalculeren als de geschutstoren gedraaid werd. De communicatieapparatuur - de onzichtbare schakel tot tal van Duitse tankoverwinningen aan het Oostfront - bestond uit een intercom met een reserve spreekbuis tussen de boordschutter en de commandant. Men kon tot op een afstand van 6000 meter met andere tanks praten; morsesignalen konden tot 10.000 meter ver worden verzonden.

METAMORFOSE

Hitlers generaals herzagen de specificaties van de meeste van hun wapens met de regelmaat van de klok. Deze vaak marginale verbeteringen leidden tot een dramatische afname van de productiviteit. De Panzer IV evolueerde enorm in de tien jaar dat

Robuust en veelzijdig

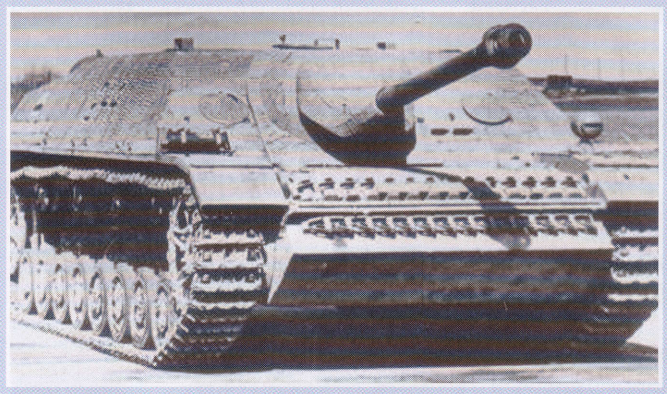

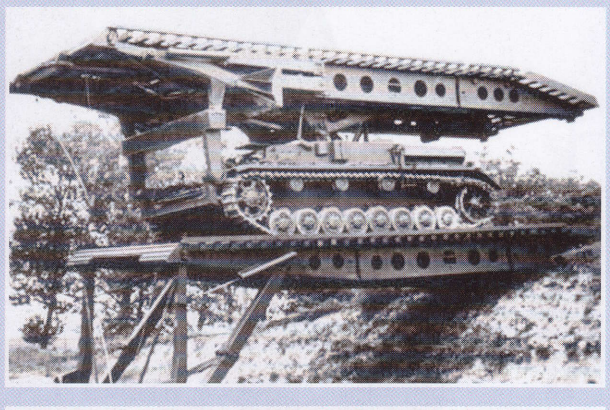

Boven:
De Panzerjäger IV was uitgerust met een zeer lang (L/70) 75-mm kanon in een dicht gevechtscompartiment. Hij was berucht om zijn zeer geringe hoogte waardoor hij gemakkelijk te verbergen was en een dodelijke bedreiging vormde voor de hoge Shermans van de Britse en Amerikaanse tankregimenten.

Rechtsboven:
Een Infanterie Sturmsteg auf PzKpfw IV *-brug op een Panzer IV Ausf C. Er werden slechts vier exemplaren van dit type gebouwd. Zij werden ingezet in Frankrijk in 1940 en in Rusland in 1941.*

Rechts:
Versies van het H- of J-chassis met vier 20-mm kanonnen verschenen eind 1943 op het slagveld. Door de rechthoekige vorm noemden de Duitse soldaten dit pantservoertuig ook wel een 'Möbelwagen' (verhuiswagen).

Helemaal onderaan:
De Nashorn (neushoorn) was een geïmproviseerd antwoord op de zware Russische tanks. Het was een Panzer IV met een 88-mm kanon in een open gevechtscompartiment.

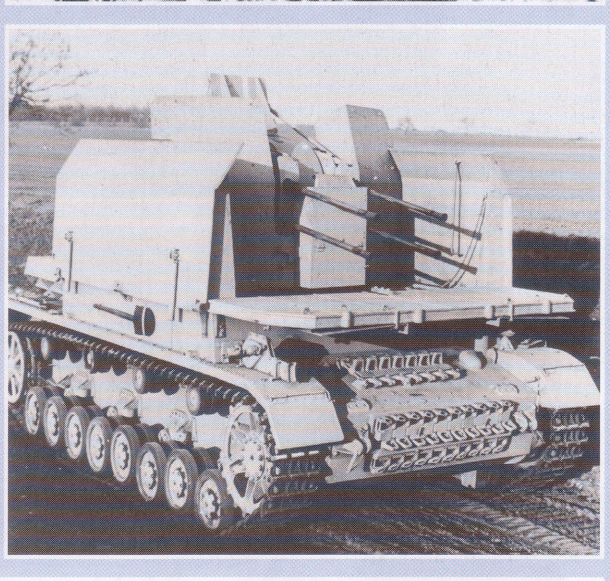

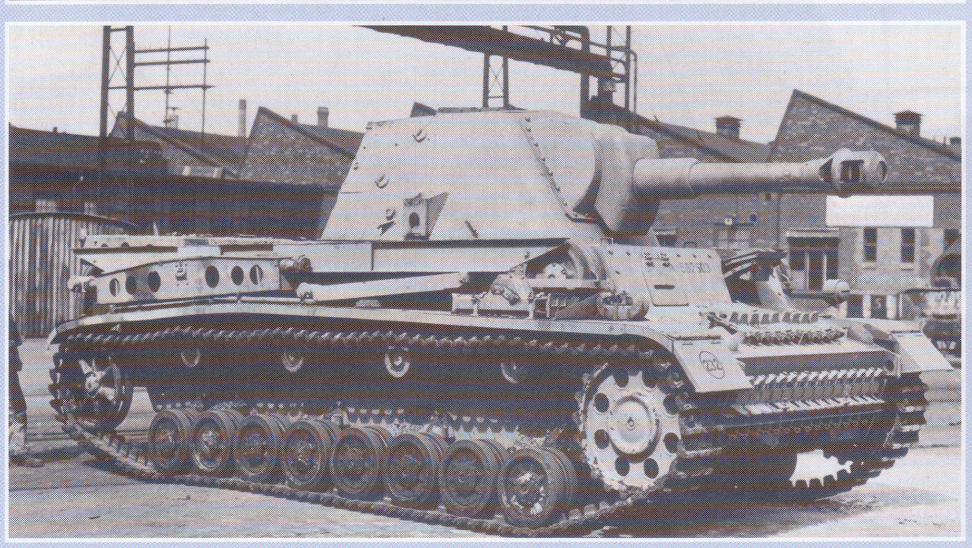

Boven:
De Brummbär (brombeer) had een flinke houwitser van 150 mm. De ruimte in het voertuig was beperkt; deze tank kon nog geen 40 zware granaten vervoeren en tijdens een gevecht zat de vijfkoppige bemanning zeer krap. Deze tank, die ontwikkeld was voor straatgevechten, was onder andere zeer effectief tegen infanterie die zich had ingegraven. Een aantal van deze tanks, waarvan er 298 werden gebouwd, nam deel aan het neerslaan van de opstand in Warschau in 1944.

Links:
In 1942 kwam Krupp-Gruson met het concept van een Waffentrager (links). De geschutstoren (met een 105-mm kanon) kon worden verwijderd met een kraan die achterop het voertuig was gemonteerd en vervolgens op een voorbereide betonnen basis worden geplaatst als een soort gepantserde bunker. Tegelijkertijd kon men dan het onderstel gebruiken als munitiedrager of ambulancevoertuig. Rheinmetall-Borsig ontwikkelde een concurrerend prototype (links).

Links:
Versies van het H- of J-chassis met vier 20-mm kanonnen verschenen eind 1943 op het slagveld. Door de rechthoekige vorm noemden de Duitse soldaten dit pantservoertuig ook wel een 'Möbelwagen' (verhuiswagen).

Te licht bewapend: Rusland '1941

DE DUITSERS onderschatten de Russische tankontwerpen en productiecapaciteit.Ze werden bruut wakker geschut toen de Wehrmacht zich geconfronteerd zag met de nieuwe T-34's en KV's, waarvan ze het bestaan absoluut niet hadden vermoed. In één klap waren de Duitse pantserontwerpen volledig achterhaald: de nieuwe Russische tanks waren niet alleen imposante gevechtsmachines, maar door het eenvoudige ontwerp konden ze in grote aantallen worden gebouwd en konden relatief onervaren bemanningen er snel mee leren omgaan.

Rechtsboven:
De superieure T-34 was de schrik van de pantserformaties. Alleen het feit dat de Russen geen ervaring hadden met het omgaan met grote concentraties pantservoertuigen voorkwam dat Duitsland in 1941 reddeloos verloren was.

Hierboven en rechts:
De Klimenti Voroshilov (KV) 1 verscheen voor het eerst in de Finse campagne in 1940. De bepantsering en het geschut ervan brachten flinke problemen met zich mee voor de kanonniers van de Wehrmacht.

hij werd ingezet. De eerste versies werden nog in zeer kleine aantallen gebouwd: 35 'A'-modellen, 42 'B'-modellen, 134 van model 'C' en 229 van model 'D'. In 1938 werd fiat gegeven voor het 'E'-type. Het gewicht nam toe van 17 tot 21 ton doordat er een grotere motor van 300 pk werd ingebouwd en extra bepantsering werd aangebracht. Na de val van Frankrijk werd het ontwerp opnieuw aangepast: het 'F'-type was weer een ton zwaarder vanwege de bredere rupsbanden die de druk beter over de bodem moesten verdelen. Dit type voerde minder munitie mee: 80 granaten van 75 mm en 2700 patronen voor de mitrailleurs.

'ZWARE' COMPAGNIE

De Wehrmacht wilde de Panzer IV inzetten als een vierde 'zware' compagnie binnen elk tankbataljon. Maar er waren slechts zo'n 200 Panzer IV's operationeel toen Hitler het bevel gaf voor de invasie in Polen: dit was slechts 10% van alle tanks. In 1940 was dit nog grotendeels onveranderd: 278 van de 2439 Duitse tanks waren Panzer IV's. Tijdens deze twee campagnes bleek hoe belangrijk het was dat de tanks zich zelf konden verweren tegen het antitankgeschut dat moeilijk te zien was vanuit een bewegende tank en daardoor veel schade toebracht aan de Duitse tankeenheden. De Duitsers lieten het jaar daarop in de woestijn in Noord-Afrika zien dat ze hun lesje hadden geleerd. Hun tanks lokten de Britse tanks naar voren, waar ze strandden op de antitankkanonnen die hun lot bezegelden. De Britten waren onder de indruk van de Panzer IV; zij verscheepten een groot aantal buitgemaakte exemplaren van Afrika naar Engeland om ze uitgebreid te bestuderen. Tot hun ontzetting ontdekten ze dat zelfs de zijbeplating ongevoelig was voor het standaard Britse '2-pdr' (40-mm) antitankgeschut. De bepantsering ervan werd ingeschat als tien maal zo goed als de Britse equivalent, hoewel men kritiek had op de laskwaliteit en op het feit dat de Maybach-motor duidelijk niet ontwikkeld was voor een tropenklimaat. De luchtfilters waren ongeschikt, de motor liep vaak heet en er kwam zand in de carburateur, problemen waarmee men ook bij Britse tanks maar al te vaak te kampen had.

KOUDE START

De Panzer IV was ook niet ontworpen voor extreme vrieskou, maar eind 1941 bevond een groot aantal ervan zich echter in de greep van de Russische winter. De tank had een 24-volts elektrische startmotor, maar door de extreme condities bevroor de olie in het carter bijna. De motor kon echter ook met de hand worden aangeslingerd, zij het met moeite. Er waren twee man voor nodig om hem

Op de uitgestrekte vlaktes in Rusland werd het gebrek aan mobiliteit van de KV-1 pijnlijk duidelijk. Maar de tank werd verbeterd en zou uiteindelijk tot de machtige Josef Stalin-tanks leidden.

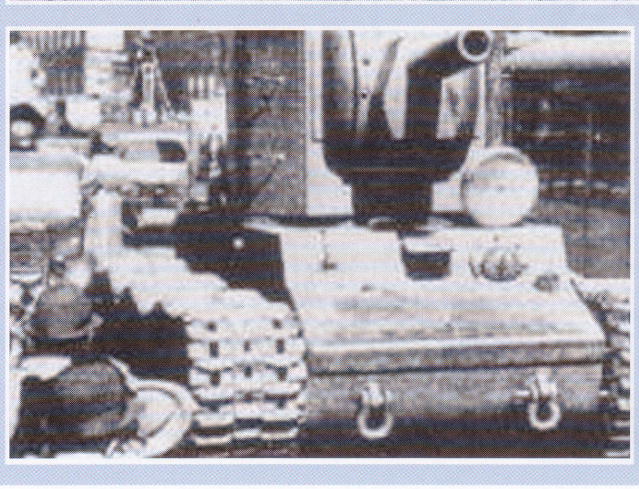

Bovenaan:
Het beste dat de Duitsers konden inzetten tegen de Russische pantsers was niet goed genoeg. Het kanon met de korte loop kon zich niet meten met de Russische 76,2-mm kanonnen op de KV-1 en T-34.

Boven:
De Pak 37 (op de voorgrond) was het standaard Duitse wapen voor infanteriesteun, maar kon niets uitrichten tegen de T-34. De infanteristen werden gedwongen de tanks op gevaarlijk korte afstand aan te vallen.

Links:
In een poging om hun tanklegers te voorzien van mobiele artillerie introduceerden de Russen de KV-2. Dit was een weinig geslaagde combinatie van het chassis van de KV-1 en een geschutstoren met zware platen op de zijkant waarin een 152-mm kanon was aangebracht.

gestart te krijgen terwijl de bestuurder binnen de koppeling ingetrapt hield. Na de eerste winter in Rusland werd er een verandering doorgevoerd op de nieuwe Panzer IV's. Door de introductie van *Kühlwasserüber-tragung* kon de ene tank, waarvan de motor gestart was en die was opgewarmd tot een normale bedrijfstemperatuur, koelvloeistof uitwisselen met een andere tank. Daardoor kreeg de nog niet gestarte tank warme koelvloeistof voordat de bemanning begon met het ritueel om de motor te starten.

DEBUUT IN AFRIKA

De Panzer IV werd van zwaarder geschut voorzien als reactie op de grotere vuurkracht en de schuine bepantsering van de Russische tanks die men tijdens operatie Barbarossa tegenkwam. De Britten maakten in augustus 1942 voor het eerst kennis met deze nieuwe Panzer IV bij Alam Halfa, waar 27 recent aangekomen F2-modellen voorop gingen in Rommels aanval op de Britse 22nd Armoured Brigade. De Britten, die waren uitgerust met Grant-tanks, kregen het zwaar te verduren. Een squadron van 12 tanks was soms al binnen een paar minuten volledig uitgeschakeld. 'Deze Panzer IV's zijn voorzien van een zeer lang kanon; het lijkt wel een duivels kanon', aldus de Britse commandant.

Medio 1944 moesten de Duitse pantserdivisies in principe een bataljon Panzer IV's en een bataljon Panzer V's (Panthers) hebben, maar omdat de levering van dit laatste model niet volgens planning verliep, moest menige pantserdivisie dat jaar al ten strijde trekken terwijl het Panther-bataljon zich nog aan het voorbereiden was op een trainingslocatie in Duitsland. Het laatste productiemodel, de 'J', verscheen in 1944. Het was een 'uitgeklede' versie waarbij de krachtoverbrenging om de geschutstoren te draaien was weggelaten. De ruimte die men bespaarde door de elektromotor weg te laten, werd gebruikt voor extra brandstof, waardoor het bereik van de tank toenam van 200/131 km (op de weg/cross-country) tot 300/181 km. Gezien de onregelmatigheid waarmee er verse brandstof werd geleverd aan de pantserdivisies, was deze toename van het laadvermogen aan boord van de tank zeer nuttig. De pantserlegers accepteerden de lage verplaatsings-snelheid van de geschutstoren waarschijnlijk zonder al te veel bezwaren, omdat er inmiddels al veel lichte artilleriekanonnen als vervangende tanks werden ingezet. Als reactie op het toenemende gevaar vanuit de lucht, werd er dikkere dakbepantsering aangebracht.

NAOORLOGSE CARRIÈRE

Er werden kleine aantallen Panzer IV's

Boven:
In de jaren 50 verkochten de Russen een aantal buitgemaakte Panzer IV's aan de Syriërs. Waarschijnlijk is een aantal daarvan weer doorverkocht aan Batista in Cuba voordat die werd afgezet. Andere zijn in 1967 op de Golanhoogte door de Israëli's buitgemaakt.

aan verschillende bondgenoten van Duitsland geleverd, waaronder Finland, Roemenië, Bulgarije en Hongarije. Een aantal daarvan werd tegen de Duitse troepen ingezet toen de Roemenen en de Bulgaren naar de geallieerden overliepen. Maar de lange gevechtscarrière van de Panzer IV kreeg in 1967 nog een vreemd laatste hoofdstuk. Rusland leverde een aantal Panzer IV's aan Syrië. Deze werden ingezet tijdens grensschermutselingen in 1965. Met uitzondering van een Russische 12,7-mm mitrailleur op het dak, waren deze Panzer IV's vrijwel onveranderd gebleven ten opzichte van de modellen uit de Tweede Wereldoorlog.Ze overleefden een schermutseling met Israëlische Centurions, dankzij de zware artillerie van Russische makelij waardoor ze werden ondersteund. De Panzer IV's stonden twee jaar later nog altijd op hun posities op de Golanhoogte toen het gebied door de IDF werd ingenomen. Hierbij werd tenminste één Panzer IV aangevallen en vernietigd door een Israëlische 'Super Sherman'.

Het laatste productiemodel was de PzKpfw IV Ausf J die in maart 1944 verscheen. De tank had nog altijd een prima balans tussen vermogen en gewicht, ondanks de aanpassingen.

DE IJZERJASSEN

Boven:
Beschermende, 5 mm dikke pantserplaten op de zijkanten moesten bescherming bieden tegen bazooka's. Door de vlakke platen aan de zijkant en de gebogen platen rond de geschutstoren zagen de geallieerde soldaten in Normandië menige PzKpfw IV aan voor een Tiger.

Boven:
Dankzij zijn vernietigende 75-mm L48 kon de Panzer IV tot 1945 in de strijd blijven. Hij was duidelijk superieur aan de belangrijkste tank van de westerse geallieerden, zoals de Shermans en de T-34's en T-76's.

Links midden:.
De Panzer IVH was topzwaar en schudde heen en weer tijdens het rijden. Ondanks een verbeterde overbrenging kon hij met zijn gewicht van 25 ton vaak niet harder dan 15 km/uur rijden.

Links:
De Panzer IVH was de tank die in de grootste aantallen werd ingezet. Er werden er 3774 van gebouwd tot juli 1944. Dit werd het belangrijkste wapen voor de Panzerwaffe.

Het Duitse leger, dat nieuw leven was ingeblazen door Hitlers agressieve beleid van herbewapening, liet de wereld in september 1939 wakker schrikken. Gedurende twee jaar wist de Wehrmacht te profiteren van de onvoorbereidheid en tactische achterstand van hun tegenstanders.

Wehrmacht Heeres

In de jaren 30 van de twintigste eeuw bouwde Hitler het in Versailles uitgeklede Duitse leger opnieuw op. In 1939 had het Duitse leger nieuwe wapens en tactieken en was het belust op wraak.

IN 1938 WAS het Duitse leger in vredestijd (*das Heer*) inmiddels groter dan het leger van de Kaiser in 1914 was geweest. Het was een openbaar geheim dat men revanche wilde voor de nederlaag na de oorlog van 1914-18. Dit betekende dat de geallieerde machten van de Eerste Wereldoorlog in feite hadden gefaald: zij hadden indertijd de uitdrukking 'de oorlog die aan alle oorlogen een einde zal maken' bedacht en wilden met het Verdrag van Versailles een eind maken aan de Pruisische militaire traditie.

Een voor een werden de boeien afgeworpen die in 1919 waren aangebracht. De beperking van de Reichswehr tot 100.000 man, het verbod op het bezit van tanks en een luchtmacht en het verbod op een Generale Staf werden allemaal aan de kant geschoven. Het leger dat Europa twee decennia eerder angst had aangejaagd was weer terug, op wraak belust en geleid door een fanatieke dictator in plaats van de tragikomische Kaiser Wilhelm II.

Het materieel van Hitlers Wehrmacht zou in velerlei opzichten een hele openbaring zijn geweest voor de generaals van de Kaiser. Tanks vormden nu het belangrijkste aanvalswapen. Radioapparatuur stelde de generaals van de pantsertroepen, zoals Heinz Guderian, in staat onmiddellijk op alle ontwikkelingen tijdens een slag te reageren. De basisuitrusting van de infanterie daarentegen was maar weinig veranderd ten opzichte van de tijd dat Hitler zich in de loopgraven bevond. Bovendien was de invloed van de Generale Staf even belangrijk gebleven als voorheen.

Boven:
In juni 1941 maakte Hitler een fatale fout op het gebied van buitenlandse politiek. Terwijl de strijd met Groot-Brittannië nog lang niet beslecht was, richtte hij zich op het Oosten. Toen de Wehrmacht niet slaagde in de opzet om binnen korte tijd de Russen te verslaan, zag de Wehrmacht zich voor een fatale uitputtingsslag gesteld.

Links:
Het hoogtepunt van het Duitse militaire succes was de overwinning op Frankrijk in juni 1940. De Generale Staf van de Wehrmacht schaarde zich achter Hitler na de verpletterende overwinning op de traditionele vijand van Duitsland.

PRUISISCHE GLORIE

Toen Hitler werd geboren, waren er volgens een populair gezegde slechts vijf perfecte instellingen in de wereld: het Britse parlement, de Romeinse curia, het Russische ballet, de Franse opera ... en de Pruisische Generale Staf. De experts van de Generale Staf wonnen in 1866 van het numeriek superieure, maar vreselijk onhandige Oostenrijks-Hongaarse leger. In 1870 bleek het samenraapsel van het Franse Tweede Keizerrijk niets voor te stellen tijdens de zeer korte strijd waarbij Napoleon III werd vernietigd en waaruit het nieuwe Duitse keizerrijk voortkwam. De Generale Staf kreeg de schuld dat zij de Eerste Wereldoorlog waren begonnen en hem bijna hadden gewonnen. In 1919 eisten de geallieerden dat de Generale Staf moest worden opgeheven. In reactie daarop doopten de Duitsers de Generale Staf om tot *Truppenamt* (Troepenbureau), een afdeling van de *Heeresleitung* (Legerleiding) binnen het Oorlogsministerie en bleef de Generale Staf op naam en broekstrepen na ongeschonden bestaan. Het naoorlogse Duitse leger werd gedomineerd door generaal Hans von Seekt. Als hoofd van de Heeresleitung van 1920-26 zorgde hij ervoor dat voormalige officieren van de Generale Staf een onevenredig groot deel uitmaakten van het officierskorps van de *Reichsheer*. Na 1945 zouden de overlevende vertegenwoordigers ervan beweren dat zij zich verre van de politiek hadden gehouden, terwijl zij in feite een grote invloed hadden gehad op het bestuur van de Weimarrepubliek. "Waar staat de *Reichsheer*?" vroeg de regering tijdens de Kapp-putsch. "Achter mij", was het raadselachtige antwoord van Von Seekt daarop. Het leger bepaalde uiteindelijk wie de macht had, zoals Hitler ook goed besefte toen hij wapens en vrachtwagens van het leger gebruikte om de macht van zijn eigen paramilitairen, de SA, in te knotten.

KWALITEIT IN DE DIEPTE

In 1939 had de Wehrmacht 91 infanteriedivisies (waaronder twee lichte-infanterie- en drie bergdivisies). De pantsertroepen bestonden uit zes tankdivisies, vier gemotoriseerde divisies en vier gemechaniseerde 'lichte divisies'. Deze divisies hielden het midden tussen een infanterie- en een pantserdivisie, zoals eigenlijk ook het geval was bij het Franse leger. Hoewel ze betere luchtafweerwapens hadden, waren de meeste Duitse pantserbataljons uitgerust met lichte tanks, die onderdeden voor de standaard Britse en Franse types. In juni 1941 was het aantal pantserdivisies toegenomen tot 21, door een aantal van de bovengenoemde formaties een nieuwe rol te geven en het aantal tanks per divisie te halveren. De invasiemacht die Rusland binnenviel bestond uit 120 Duitse infanteriedivisies (en 35 divisies van bondgenoten van Duitsland), 21 pantserdivisies en 15 gemotoriseerde infanteriedivisies.

FRANSE NEDERLAAG

De Wehrmacht excelleerde in wat moderne legerofficieren het 'operationele level' zouden noemen: door een serie snelle sleutelgevechten wisten ze een militaire campagne in hun voordeel te beslissen. Terwijl de hogere staf in de achterhoede werkte, vernietigde de tactische combinatie van duikbommenwerpers en tanks aan het front het Franse leger binnen een paar weken. Ook de eerste maanden van de Russische campagne gaven een reeks ongekende successen te zien: de omsingelingen bij Kiev en Vyazma leverden elk meer dan 500.000 krijgsgevangenen op. Er kwamen nu echter vier vitale zwaktes naar boven; handicaps die zouden verslechteren naarmate de oorlog langer duurde.

SLECHTE INLICHTINGEN

De inlichtingendienst van het Duitse leger was pijnlijk inadequaat. De Duitse generaals lachten om de 'opgeblazen' staven die de Britse en Amerikaanse bevelvoerders om zich

Boven:
Duitse infanterie in Rusland in de zomer van 1941. Inmiddels had het Duitse leger een kern van gemechaniseerde eenheden, maar de meerderheid van de troepen bewoog zich nog altijd te voet voort en maakte gebruik van paarden voor het vervoer van hun materieel.

Hieronder:
Als de legionairs van het Romeinse keizerrijk vocht de Wehrmacht zich een weg van het vlakke land van Nederland en België naar de bergtoppen van de Kaukasus. Een Duitse soldaat moest zich aanpassen aan alle klimaten die het Europese continent kent.

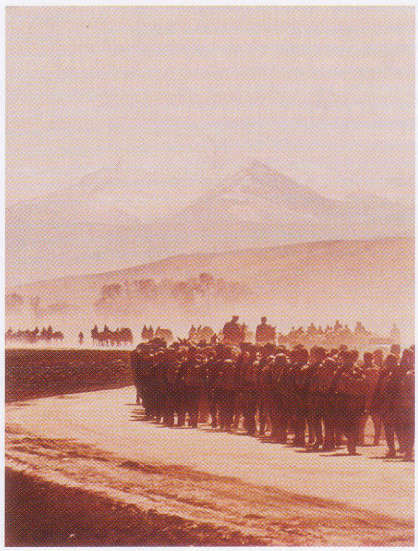

heen hadden. Helaas betekende de 'afgeslankte' aanpak van de Duitsers ook dat er maar weinig echte inlichtingenofficieren beschikbaar waren en dat die belachelijk veel werk moesten verzetten. De *Ostheer* (het oostelijke leger - in Rusland) startte de slag met een zeer optimistische inschatting van de sterkte van het Rode Leger, die men al zeer snel moest herzien. Uiteindelijk zou de combinatie van de gebrekkige Duitse inlichtingen en de geslepen Russische misleidingstechnieken het Rode Leger de kans geven voor steeds grotere en gemenere verrassingen te zorgen, zoals de tegenaanval bij Smolensk in augustus 1941, de acties bij Stalingrad in november 1942 en Operatie Bagration in 1944. Het Duitse leger had eenzelfde minimalistische aanpak voor de logistieke 'staart'. In 1944 bestonden de geallieerde troepen in Frankrijk uit 47 divisies, aangevuld met een transportvloot met een capaciteit van 70.000 ton. Het gebrek aan vrachtwagens was een universeel probleem waarover iedereen zich beklaagde. Maar het transport-materieel van de *Ostheer* moest met slechts een kwart van de geallieerde capaciteit driemaal zoveel (zij het kleinere) divisies bevoorraden over een aanzienlijk breder front. De tekorten aan brandstof, munitie, kleding en materieel speelden elke operatie parten.

TEKORTEN ALOM

Het gebrek aan uniformiteit verslechterde de situatie alleen maar. De gemotoriseerde transportcolonnes werden aangevuld met vrachtwagens die overal in Europa gestolen waren en de inzet van meer dan 2000 verschillende types voertuigen leidde tot een onoverkomelijk tekort aan reserveonderdelen. De grote verscheidenheid aan types werd nooit tot een hanteerbaar niveau teruggebracht. Zelfs in 1944 kreeg de 12e SS-pantserdivisie *Hitlerjugend* nog omgebouwde Italiaanse vrachtwagens; het SS-pantserkorps dat die winter het Ardennenoffensief aanvoerde bestond uit een optocht van klassieke Citroëns uit de jaren 30.

OVER-ONTWORPEN

De vierde zwakte was het feit dat de Duitse industrie er niet in slaagde voldoende moderne voertuigen te produceren om de verliezen aan te vullen, laat staan dat men aan uitbreiding kon denken. Het leger speelde hierbij een rol door elke fabrikant en elk ontwerpteam te belasten met een comité van officieren die allerlei kleine veranderingen eisten aan al het materieel, van mortieren tot halfrupsvoertuigen en tanks. De gewijzigde specificaties zorgden voor oponthoud in de productie en maakten de lijst van verschillende reserveonderdelen alleen maar langer.

Hitler begon de oorlog met twee legers: een kleine gepantserde en gemechaniseerde kern en een groot aantal infanterieformaties die weinig veranderd waren ten opzichte van 1918. Het onderscheid bleef tot 1945 bestaan. De gepantserde elite groeide in die tijd uit tot 31 pantser- en 13 pantsergrenadierdivisies, terwijl de infanterie uitgroeide tot 197 gewone divisies en nog eens 50 volksgrenadierdivisies. Vanaf 1943 werden de infanteriedivisies van negen bataljons ingekrompen tot zes. Daarbij moet wel worden aangetekend dat de extra machinegeweren en mortieren (vooral 120-mm wapens die in Rusland waren buitgemaakt) kleinere infanterieformaties in staat stelden dezelfde of zelfs een grotere vuurkracht te leveren, ondanks het kleinere aantal manschappen. Ook de grootte van de pantsereenheden werd teruggebracht: de geautoriseerde grootte van een divisie nam af van 328 tanks in 1939 tot 165 in 1943 en slechts 54 aan het eind van de oorlog. Maar hun vuurkracht nam toe, evenals bij de infanterie-eenheden het geval was geweest. De Panzer I's van de Poolse campagne en de Königtigers en Panthers van 1944 en 1945 vielen qua constructie of geschut absoluut niet meer met elkaar te vergelijken.

HET BEEST OPBOUWEN

Het Duitse leger was al in 1923 bezig met de plannen voor een nieuwe oorlog. Het werd als feit aangenomen dat Duitsland alleen door een oorlog haar vrijheid en economische onafhankelijkheid kon herwinnen. In een memo van het *Truppenamt* uit 1926 werd al gesproken van bepaalde doelen, zoals het herbezetten van het Rijnland, het opnieuw innemen van de Saarregio, het sluiten van de Poolse corridor en het innemen van Opper-Silezië. Men verwachtte oorlog met Frankrijk, België, Polen en Tsjechoslowakije. Deze plannen werden al gemaakt voordat iemand ooit van Hitler had gehoord.

Het Duitse leger geloofde de mythe dat de nederlaag in 1918 het gevolg was geweest van intern verraad - de 'Dolchstoss-theorie' - in plaats van externe factoren zoals het economische en numerieke overwicht van de geallieerden.De gapende leemte tussen de Duitse militaire vermogens en de expansiedrift van Duitsland was in 1918 nog niet gedicht en kwam in 1940-41 opnieuw aan het oppervlak. Maar hoewel de generaals voor een nieuwe oorlog waren, schrokken zij van Hitlers bereidheid om een nieuw conflict te riskeren voordat het herbewapeningsprogramma helemaal was afgerond. Ze waren al nerveus geworden door de herbezetting van het Rijnland en raakten bijna volledig in paniek tijdens de Sudeten-crisis. Een aantal van hen probeerde zelfs een staatsgreep door te drukken. Door zijn overwinning in München wist Hitler zijn macht echter te bestendigen en gingen zijn bevelvoerders geloven in zijn ambities.

Evenals de Luftwaffe en de Kriegsmarine verwachtte de Wehrmacht pas medio de jaren 40 klaar te zijn voor een oorlog. Maar in 1939-41 deden zij hun vijanden op het slagveld versteld staan van hun prestaties. Deze overwinningen werden behaald op een moment dat de Duitsers de geplande overgang naar een volledig modern leger nog niet voor de helft hadden gerealiseerd. Waar het Britse leger al in 1939 volledig gemechaniseerd was - de laatste Britse cavalerieregimenten verruilden hun paarden

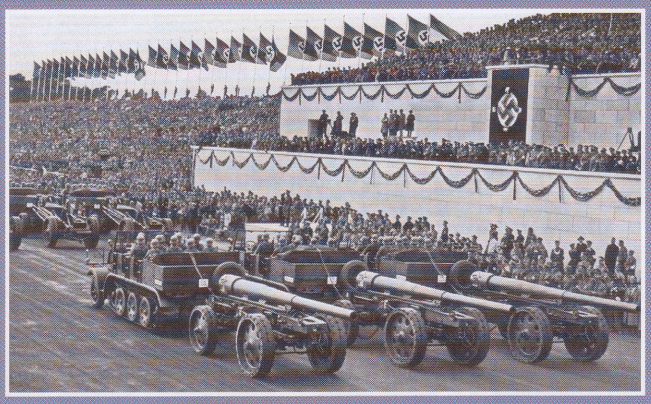

Boven:
Overal in Europa waren militaire parades populair in de jaren 30 van de twintigste eeuw. Hitler zorgde op dat vlak voor de grootste spektakels. De constante militaire parades overtuigden vriend en vijand ervan dat Duitsland weer een macht was waarmee men niet moest spotten.

dat jaar voor lichte tanks -, zou het Duitse leger gedurende de hele oorlog voor hun transport op dieren moeten blijven vertrouwen.

Meer dan 500.000 paarden trokken met het leger mee naar Rusland om het materieel te vervoeren. Dit was zwaar werk dat hongerig maakte. Paardenvoer neemt veel plaats in beslag, hetgeen een fikse belasting was voor het toch al overbelaste Russische spoorwegnet. Intussen had Hitler het onderhoud aan de Duitse spoorwegen verwaarloosd. Doordat men voor de oorlog te weinig had geïnvesteerd en er tijdens de eerste winter in Rusland een groot aantal locomotieven verloren ging, was het merendeel van het Duitse leger uiteindelijk minder mobiel dan men in 1914 was geweest. Terwijl de pantserdivisies op hoge snelheid oprukten, marcheerde de rest van Hitlers leger even traag als de legioenen van Napoleon.

WEHRKREISE 1941

VOORAFGAAND AAN HET BEGIN van de Tweede Wereldoorlog, waren de organisatie en het bestuur van het Duitse leger gebaseerd op de verdeling van het land in 15 bevelsregio's oftewel *Wehrkreise*. Zij bevatten het hoofdkwartier en de divisies van een korps. Tegelijkertijd werden door de Wehrkreise dienstplichtigen geworven, beheerden zij het militaire materieel en waren ze verantwoordelijk voor de lokale verdediging en vrijwel alle andere militaire aangelegenheden. Wehrkreis XX en XXI werden opgezet na de campagne in Polen. Het systeem was zeer efficiënt en was prima bestand tegen de druk van de oorlog.

De artillerie was een zwakke plek, ondanks het grote aantal artillerie-officieren in hoge bevelsfuncties. Het Duitse leger kampte al vanaf het begin van de oorlog met het probleem dat het veel minder geschutstukken had dan zijn tegenstanders. De Britse en Amerikaanse divisies hadden twee keer zoveel kanonnen als hun Duitse tegenhangers. Ook hadden de Britse, Amerikaanse en Russische legers veel grotere reserves aan zwaar geschut ter ondersteuning van grote offensieven.

Tot ergernis van de gewone soldaten en de generaals, moest de Wehrmacht manschappen afstaan aan de andere krijgsmachtonderdelen. Goering zorgde ervoor dat de Luftwaffe een aparte organisatie werd, waaraan steeds meer grondtroepen werden toegewezen. De artillerie-eenheden die verantwoordelijk waren voor de luchtafweer vielen onder de luchtmacht en, ondanks het feit dat er waarschijnlijk geen luchtlandingen meer zouden plaatsvinden, werden er complete 'parachutelegers' opgezet naast de velddivisies van de Luftwaffe. Dit leidde uiteindelijk tot de 'Parachute-Pantserdivisie' (een conventionele tankdivisie die bestond uit Luftwaffe-personeel). Deze divisie weerde zich zeer goed aan het front, evenals een aantal parachutedivisies, maar in principe slokten de onervaren formaties van de Luftwaffe met hun slecht gekwalificeerde officieren grote aantallen rekruten op die op andere plekken veel nuttiger hadden kunnen zijn. De Waffen-SS was een heel ander verhaal. Door de uitbreiding van Himmlers SS-lijfwachten tot een privé-leger van een 'staat binnen de staat' was de Waffen-SS ontstaan, die speciale gunsten kreeg toebedeeld. In de latere stadia van de oorlog waren zij de eersten die nieuwe tanks kregen en waar nieuwe versterkingen naartoe werden gestuurd. De geweldige reputatie van de SS-pantserdivisies was het gevolg van de fanatieke vastberadenheid van de officieren en de manschappen, maar men mag niet vergeten dat zij veel ruimer van materieel werden voorzien dan de Wehrmacht.

Hieronder:
Een foto van SS'ers die leerden hoe ze onder beschietingen een rivier moesten oversteken. Himmler vocht constant met het OKW om de beste rekruten en het beste materieel voor zijn eliteformaties.

DE SS ALS ZONDEBOK

De Duitse generaals vonden de SS na de oorlog erg nuttig, omdat ze alle schuld voor de gepleegde misdaden op deze organisatie konden afwentelen. Zij werden daarbij geholpen door een aantal van hun Britse en Amerikaanse collega's en door de gevierde Britse militaire expert, Basil Liddell Hart. Een nieuwe nederlaag, een nieuwe mythe: dit keer was de SS verantwoordelijk voor alle misdaden, terwijl de Wehrmacht gewoon zijn plicht ten opzichte van het vaderland had gedaan. Pas nadat de meeste generaals dood waren kwam de waarheid aan het licht. Eén voorbeeld moet voldoende zijn: veldmaarschalk Erich von Manstein, een van de meest succesvolle bevelvoerders van de Wehrmacht, werd vrijgelaten nadat hij slechts drie jaar had uitgezeten van een straf van 18 jaar waartoe hij in Neurenberg werd veroordeeld. Hij speelde een belangrijke rol bij de opbouw van het naoorlogse Duitse leger, de Bundeswehr. Achteraf is echter gebleken dat hij wel degelijk medeplichtig was aan de holocaust: uit papierwerk van zijn hoofdkwartier bleek dat zijn antisemitisme niet beperkt was tot pep-talks tegen de troepen. In de Oekraïne in 1941 boden hij en zijn officieren alle mogelijke steun bij de moordpraktijken van *Einsatzgruppe D*, en eisten ze dat het leger de horloges mocht houden van de joden die vermoord werden tijdens de gezamenlijke acties van de Wehrmacht en de SD.

Boven:
Infanterie-eenheden ondersteund door pantsertroepen in actie in Kiev in de zomer van 1941. De Wehrmacht slaagde er bijna in de Sovjetunie uiteen te slaan.

Hieronder:
Elke Duitse soldaat leerde hoe hij de taken moest uitvoeren die bij de drie rangen boven hem hoorden. Als gevolg daarvan waren zij de beste strijders van de Tweede Wereldoorlog.

SCHANDELIJKE ERFENIS

Door Hitlers oorlog werd het Duitse leger wereldwijd bekend vanwege hun militaire vaardigheden en hun moed. Deze goede naam is echter de afgelopen jaren aanzienlijk aangetast. De generaals blijken de hele oorlog lang hoge bedragen aan smeergeld te hebben gekregen van de nazi's, om zich te verzekeren van hun trouw aan de Führer.

Ook is bewezen dat hun manschappen gruwelijke misdaden hebben gepleegd aan het front in Rusland. Het was uiteindelijk toch Hitlers leger, en uit hun daden bleek dat feit maar al te duidelijk.

SAMENWERKEN MET HITLER

Het opperbevel van het leger vertrok geen spier toen Hitler generaal Von Schleicher tijdens de 'Nacht van de Lange Messen' liet vermoorden. Evenals de rechtse beroepspolitici die Hitler aan de macht hielpen, dachten de generaals dat zij hem onder controle zouden kunnen houden. Hoewel hij ze aanvankelijk in alles hun zin gaf, veranderde de relatie geleidelijk aan: toen Hitler de aanzet gaf tot de Sudeten-crisis, danste het leger naar zijn pijpen in plaats van andersom. Het was een pact met de duivel waaraan de generaals niet meer konden ontkomen. De meesten van hen leken dit ook helemaal niet te willen, zoals zo'n 40 jaar na dato werd bewezen.

Ook de meest succesvolle beroepssoldaten zijn fanatieke politici. Hitlers generaals werden allemaal besmet door hun band met Hitler. Mannen als Von Reichenau (linksboven) stonden volledig open voor de racistische leer van de nazi's. Zijn 6e Leger trok een spoor van vernieling door Rusland in de zomer van 1942. Von Manstein (rechtsboven) was een pragmaticus. Zijn trouw ging naar de hoogste bieder en van Hitler kreeg hij fikse vergoedingen voor zijn steun.

Von Runstedt (linksmidden), de eerzaamheid in persoon, was onkreukbaar. Hij achtte zichzelf gebonden door zijn eed van trouw. Keitel (rechtsmidden) was het grootste voorbeeld van de 'ja-knikkers' rond Hitler die uit waren op persoonlijk gewin. Guderian (linksonder) werd overgehaald doordat hij dezelfde obsessie voor pantserformaties had als Hitler, terwijl Rommel, voordat hij gedesillusioneerd raakte, zich liet verleiden door de mogelijkheden die veroveringen in het buitenland leken te bieden.

Boven:
De Keizerlijke Duitse Generale Staf in de Lichterfelde-kazerne in Berlijn tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ondanks Hitlers antipathie ten opzichte van de Pruisische officierenklasse, besefte hij dat hij zonder de steun van het leger nooit aan de macht zou kunnen komen.

Hieronder:
Hitler in het gezelschap van generaal Von Blomberg (midden) en de rechtse hielenlikker generaal Von Mackensen.

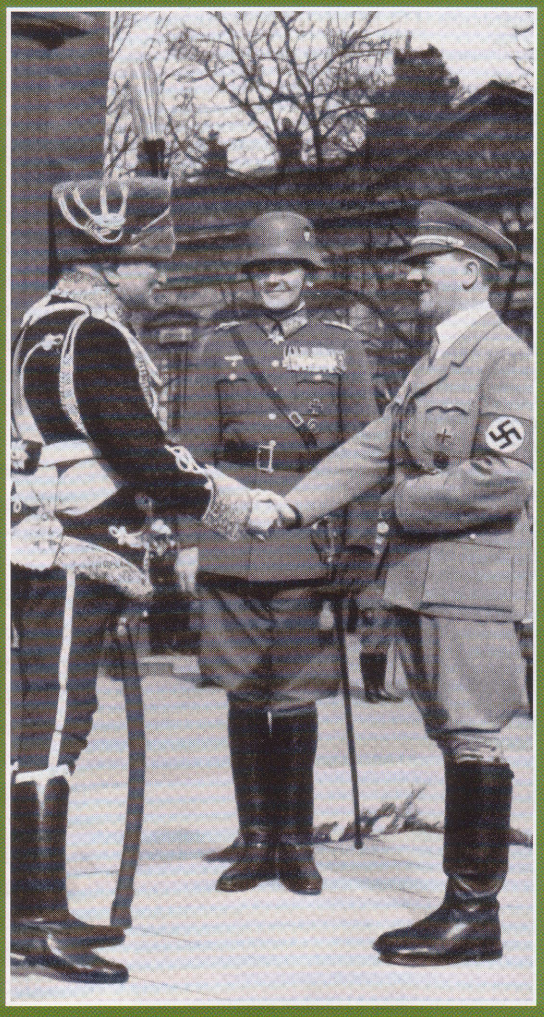

NAZI'S IN HET BUITENLAND

Tsjechische nazi's verwelkomden de ontbinding van het land Tsjechoslowakije op 5 april 1939. Slowakije kreeg 'onafhankelijkheid', maar was in feite niet meer dan een marionettenstaat van de nazi's. Bohemen en Moravië werden een rijksprotectoraat onder Konstantin von Neurath, met de enthousiaste assistentie van de Sudetendeutsche Partei.

Mussolini was het rolmodel voor de vooroorlogse fascistenleiders: de meesten die het nazi-model volgden, behaalden voor de oorlog geen enkel politiek succes.

DE eerste fascistische politieke partij werd in 1919 opgericht en werd gevolgd door allerlei organisaties die het concept overnamen. In tal van opzichten was de fascistische beweging van Mussolini het model waarop alle rechtse nationalistische organisaties gebaseerd waren. Anticommunistische en antidemocratische totalitaire regimes kwamen aan de macht in Hongarije, Oostenrijk, Polen, Roemenië, Spanje, Portugal, Argentinië en Duitsland. De fascisten waren vooral populair in katholieke landen of in de overwegend katholieke streken van meer heterogene staten; het katholicisme was een goede voedingsbodem voor de centralistische en hiërarchische manier van denken die bevorderlijk was voor dergelijke regimes.

NAZI'S VOLGENS HET DUITSE MODEL

Het succes van Hitler en de nazi's in de jaren 30 zette een aantal fascistische partijen ertoe aan zich naar Duits voorbeeld te modelleren. In staten met een democratische, seculiere traditie bleven deze partijen altijd maar randverschijnselen. Zo hield de Britse Union of Fascists, aangevoerd door Sir Oswald Moseley, een aantal spectaculaire bijeenkomsten volgens het model van de *Reichsparteitag*, en vochten ze op straat tegen de socialisten en communisten in het Londense East End. Maar hun rechtse, antisemitische boodschap was niet populair en deze extremisten maakten geen schijn van kans om aan de macht

Boven:
Het Sudetenduitse Thuisfront werd in oktober 1933 opgericht door Konrad Henlein. Het front werd in 1935 omgedoopt tot* Sudetendeutsche Partei *(SdP). Inmiddels was dit een openlijk nationaal-socialistische organisatie, die grotendeels vanuit Berlijn werd gefinancierd. Het lidmaatschapsboekje, de armband en de reversspelden op deze foto dateren van na de naamsverandering.

te komen. Hetzelfde gold voor de Duits-Amerikaanse *Bund* van Fritz Kuhn. Soortgelijke randpartijen werden opgericht in andere landen. In België had Leon Degrelle met zijn Katholieke Rexisten een relatief grote aanhang, terwijl Vidkun Quislings *Nasjonal Samlung* in Noorwegen en Anton Musserts *Nationaal-Socialistische Beweging* in Nederland vrijwel geen steun van het volk kregen. Zij kregen pas kans om aan de macht te komen, toen hun land in 1940 bezet werd door de Duitsers. Maar zelfs toen moesten ze volledig naar de pijpen van hun Duitse bazen dansen. Alleen in Oostenrijk en het Sudetenland kreeg het naar Duitse leest gevormde fascisme vaste voet aan de grond.
De Oostenrijkse NSDAP probeerde in 1934 een staatsgreep te plegen. Vier jaar later troffen ze de voorbereidingen voor de *Anschluss*. De 'Sudetendeutsche Partei' van Konrad Henlein droeg bij aan de opsplitsing van Tsjechoslowakije.

Boven:
De Noorse* Nasjonal Samling *was een fascistische splintergroep onder leiding van de voormalige legerofficier Vidkun Quisling. In tegenstelling tot de Sudeten-nazi's genoot Quisling vrijwel geen steun van het volk en was hij niet meer dan een Duitse marionet. Dit weerhield hem er echter niet van om allerlei medailles en insignes uit te reiken: de foto toont een kraagembleem voor arbeiders, een badge voor op een skimuts en een dienstmedaille.

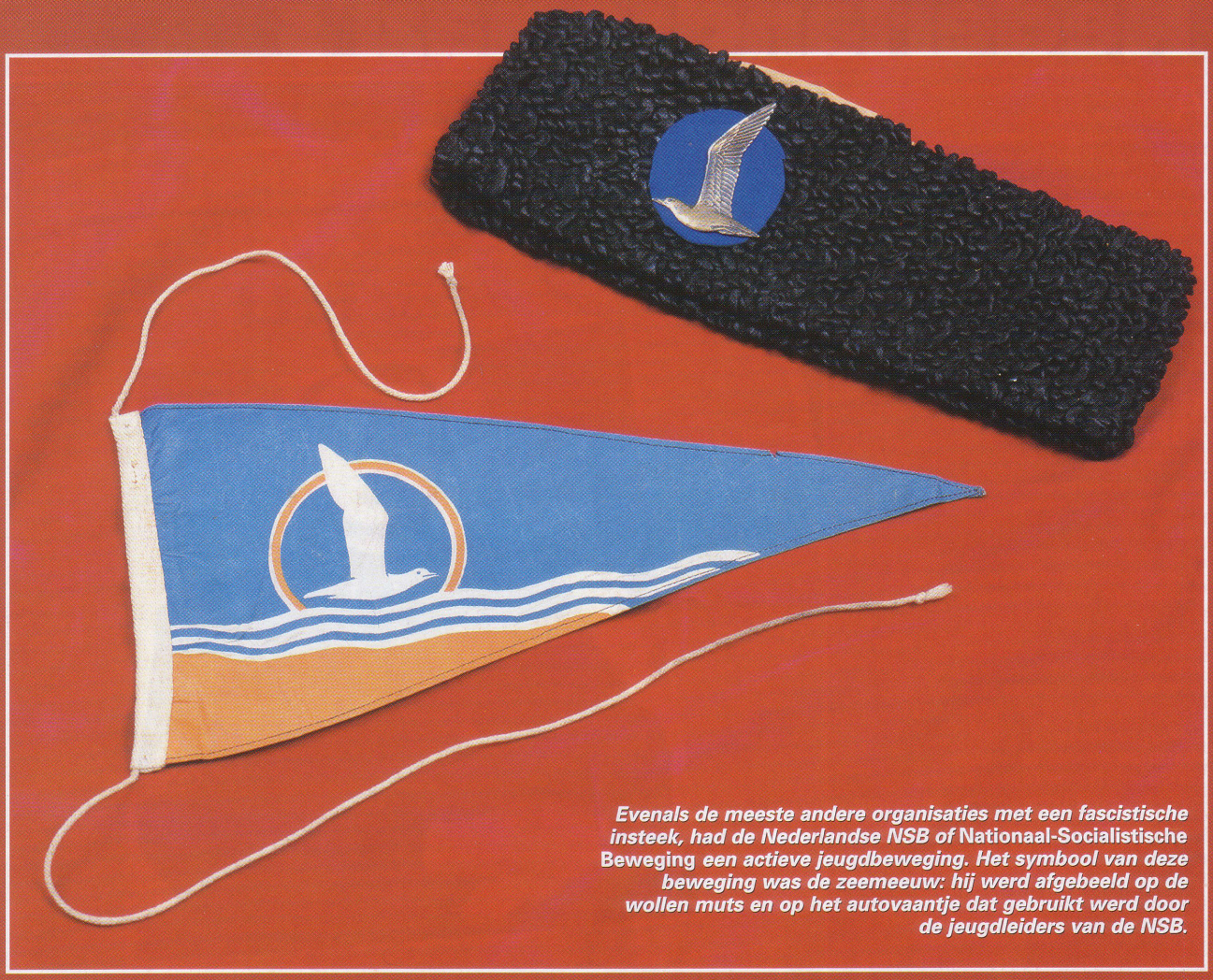

Evenals de meeste andere organisaties met een fascistische insteek, had de Nederlandse NSB of Nationaal-Socialistische Beweging *een actieve jeugdbeweging. Het symbool van deze beweging was de zeemeeuw: hij werd afgebeeld op de wollen muts en op het autovaantje dat gebruikt werd door de jeugdleiders van de NSB.*

Links:
De NSB bestond uit verschillende Weer Afdeelingen *(WA) die samen één* Vendel *vormden. De NSB maakte veelvuldig gebruik van de wolfshaak-rune en de Nederlandse kleur oranje in plaats van het nazi-rood. Het rangonderscheidingsteken, de epaulet, het petembleem en de manchetband op deze foto werden gedragen door een lid van het* Vendel Dietschland.

Rechts:
Een hoge NSB-pet met een driehoekig 'wolfshaak'-embleem. De wolfshaak komt voort uit de oude Germaanse Wolfsangel, *dat een magisch symbool zou zijn geweest om wolven af te schrikken. Het symbool werd ook gebruikt door de SS-divisie* Das Reich *en door de 'weerwolfeenheden' aan het eind van de oorlog.*

Nederlandse nazi's

Anton Mussert stichtte de *Nationaal-Socialistische Beweging* in 1931 toen hij nog een gewone ambtenaar was. Aanvankelijk werd de partij beïnvloed door de Italiaanse fascisten, maar al snel ontwikkelde de beweging zich meer volgens het Duitse model. In het partijprogramma van de NSB stond onder andere de wens opgenomen om van Nederland en Vlaanderen één land te maken. Het nieuwe land zou Dietschland moeten heten.

KORTSTONDIGE POPULARITEIT

In 1933 trok Mussert nog geen 600 mensen tijdens een bijeenkomst in Utrecht, waar de thuisbasis van de partij was. Een jaar later verschenen er 25.000 geïnteresseerden. Omdat Mussert zich steeds sterker politiek profileerde, werd hij ontslagen uit zijn overheidsbetrekking.

De NSB bereikte de top van haar populariteit tijdens de verkiezingen in 1935, toen ze meer dan 300.000 stemmen kregen, maar in 1937 bleken ze de meeste van deze stemmen alweer te hebben verspeeld. Na de Duitse bezetting werd Mussert benoemd tot assistent van *Reichskommissar* Artur Seyss-Inquart. Vanwege de actieve collaboratie van zijn partij met de Duitsers werd hij na de oorlog vanwege hoogverraad berecht. De NSB werd verboden en Mussert werd ter dood veroordeeld. Hij werd in mei 1946 opgehangen.

Boven:
Anton Adrian Mussert was de oprichter en leider van de Nederlandse NSB. Hij werd in 1894 geboren, leerde voor hydraulisch ingenieur en werkte na de Eerste Wereldoorlog als ambtenaar op het ministerie dat verantwoordelijk was voor de dijken, wegen, bruggen en kanalen in Nederland. Hij stond bekend om zijn openlijke antisemitisme.

Links:
Evenals de andere fascistische leiders probeerde Mussert een cultus rond zijn persoon tot stand te brengen. Op de meeste openbare afbeeldingen van de Leider was niet te zien dat hij erg klein van postuur was. Het arminsigne op de foto toont het embleem van de NSB: de in tweeën gedeelde rood/zwarte driehoek symboliseert 'Bloed en bodem' (een leus die de NSB deelde met de nazi's) terwijl op het schildje in het midden de Nederlandse leeuw is afgebeeld.

Todt, Fritz (1891 - 1942)

Fritz Todt werd op 4 september 1891 geboren in Pforzheim, Baden en diende tijdens de Eerste Wereldoorlog aan het front in het Westen. Van 1916 tot 1918 voerde hij verkenningsvluchten uit, waarbij hij een aantal keer gewond raakte tijdens een luchtgevecht. Na de oorlog werkte hij in de bouw.

Todt werd in 1923 lid van de NSDAP. In 1931 werd hij *SS-Standartenführer* aan de staf van Heinrich Himmler. In 1933 kreeg hij als leider van de *Organisation Todt* de verantwoording over grote bouwprojecten als de *Reichsautobahn* en de *Westwall.* Hij was een van de leiders van het vierjarenplan. In 1941 werd hij algemeen inspecteur voor water en energiebronnen. Vanaf 1940 tot aan zijn dood in 1942 was hij rijksminister voor de bewapening en munitie. Een van zijn aanvullende taken was het aanpassen van het brede Russische spoorwegnet om het geschikt te maken voor Europese locomotieven. Tevens was hij verantwoordelijk voor de bouw van de Atlantikwall. In deze posities kreeg Todt een goed beeld van de sterktes en zwaktes van het Derde Rijk. De aanval op Rusland en het feit dat de VS zich in de strijd ging mengen, overtuigden hem ervan dat Duitsland de oorlog zou verliezen. Op 8 februari 1942 kwam hij bij een vliegtuigongeluk om het leven. Er zijn vermoedens dat het ongeluk het resultaat was van sabotage door de inlichtingendiensten van de nazi's.

Boven:
Fritz Todt (links) werd in 1930 bekend door de publicatie van een verhandeling over 'Voorstellen en financiële plannen voor de tewerkstelling van een miljoen mensen.' Hoewel hij al geruime tijd lid was van de partij, was Todt vrij zelfstandig en liet hij zich niet door Hitler in een hoek drukken. Volgens Albert Speer had de Führer "voor hem en voor zijn prestaties een respect dat aan verering grensde."

Totaler Krieg

De term 'Totaler Krieg' (totale oorlog) werd voor het eerst gebruikt door veldmaarschalk Erich von Ludendorff in zijn boek *Der Totaler Krieg* uit 1935. Zijn stelling was dat totale oorlog "de sterkte van het volk" vereiste. Het krachtigste voorbeeld van hoe de nazi's omgingen met de leus *Totaler Krieg* was de toespraak die Joseph Goebbels op 18 februari 1943 gaf in het *Sportpalast* in Berlijn na de capitulatie van het Zesde Leger bij Stalingrad. Onder een enorm spandoek met daarop de woorden *Totaler Krieg für Kurzester Krieg* - 'Totale oorlog voor de kortste oorlog' wist hij zijn vooraf geselecteerde publiek op te zwepen en hen ertoe te bewegen zich uit te spreken voor de strijd en de opofferingen die daarbij hoorden. Goebbels stelde de opgezweepte menigte tien vragen waarop ze steeds luidkeels met "Ja!" antwoordden. De laatste vraag was "Wollt ihr den totalen Krieg?" (Wilt u de totale oorlog). Toen de menigte daarop als één man "Ja!" schreeuwde, antwoordde Goebbels daarop met de klassieke woorden: Nun, Volk, steh auf und Sturm brich los! (Sta nu op en laat de storm losbreken)" In het kader van de mobilisatie voor de totale oorlog die volgde na de nederlaag bij Stalingrad, werden er ook vrouwen opgeroepen om in de industrie te gaan werken. Het culturele leven kwam tot stilstand, met uitzondering van het entertainment dat het moreel van de arbeiders kon verhogen. Toen Goebbels in 1944 *Generallbevollmächtigter für den totalen Kriegeinsatz* werd, combineerde hij de dreiging van gevangenisstraf en executie, zelfs van familieleden, met de belofte van nieuwe 'wonderwapens' waarmee Duitsland de oorlog alsnog zou kunnen winnen.

Totenvögel

De dood, met name de dood door de strijd, was een wezenlijk element in de nazi-leer. Wie zijn leven voor het rijk gaf, werd een martelaar. De soldaten die aan het front sneuvelden waren de helden van de nationaal-socialistische beweging. *Totenvögel* of 'vogels van de dood' was de grimmige bijnaam die men gebruikte voor de functionarissen van de nazi-partij die de nabestaanden ervan op de hoogte moesten brengen dat hun naasten aan het front gestorven waren. Ook moesten zij de erecere-monies organiseren voor de gevallen helden. Deze ceremonies hadden weinig van doen met conventionele religie. De nazi's wilden het begrafenis- en rouwproces losmaken van de kerk; de familie moest de partij zien als de enige instantie waar men steun kon vinden. Tijdens de oorlog werd de term *Totenvögel* ook vaak geassocieerd met de *Reichsadler* of rijksadelaar die de nazi's veel gebruikten op hun vlaggen en uniformen. *Totenburgen* of 'kastelen van de doden' waren grote bouwwerken met torens en kantelen die Hitler als gedenkteken wilde laten bouwen aan de Atlantische kust van Frankrijk en aan de oostgrenzen van het Groot-Duitse rijk. In Frankrijk moest er een "eeuwig monument voor de bevrijding van het continent van de Britse invloed" komen, terwijl de Totenburgen in het Oosten "de verovering door het rijk van de chaotische machten uit het Oosten" moesten symboliseren.

Treblinka

Treblinka was een vernietigingskamp in Polen dat in het kader van *Aktion Reinhard* in juli 1942 werd opgezet door *SS-Brigadeführer* Odilo Globocnik, en dat achtereenvolgens geleid werd door Irmfried Eberl, Franz Stangl en Kurt Franz.

Stangl liet een namaakstation bouwen met een klok, loketten en bloemen om de indruk te wekken dat dit kamp werkelijk bedoeld was voor herhuisvesting. De weg van de plek waar de slachtoffers zich uitkleedden tot aan de gaskamers stond bij de kampwachten bekend als de *Himmelfahrtweg*, de 'weg naar de hemel'. Sommige slachtoffers waren zich niet bewust van hun lot en lieten zich rustig naar de gaskamers leiden, in de waan dat ze gingen douchen. Anderen werden vanaf de treinen de gaskamers ingeslagen.

De 40 Duitsers die in het kamp werkten, werden geassisteerd door 120 Oekraïners en 700 tot 1000 joden die als slavenarbeiders werkten. Daaronder bevonden zich de *Hofjuden* die werkten als meubelmaker of edelsmid. Anderen, de *Goldjuden* sorteerden en verpakten de kleding en de kostbaarheden van de slachtoffers. In augustus 1943 kwamen de joodse arbeiders in opstand omdat ze beseften dat ook zij weldra geëxecuteerd zouden worden. De 700 arbeiders doodden 15 bewakers en staken de gebouwen in brand. Slechts 12 van de 150 joden die uitbraken, wisten echt weg te komen. Zij stelden de bewoners van het getto in Warschau ervan op de hoogte dat 'herhuisvesting' in feite de dood betekende.

In november 1943 werd het kamp gesloten, nadat er inmiddels al meer dan 850.000 joden vermoord waren. Alle sporen werden uitgewist en er werd een boerderijtje opgetrokken van het puin van de gaskamers.

Boven:
Toen het getto in Warschau tussen augustus en oktober 1942 leeggemaakt werd, werden er meer dan 250.000 joden naar Treblinka gestuurd. Op een paar na kwamen ze allemaal in de gaskamers van het kamp om het leven.

Zie ook De holocaust
Nummer 21: *Aktion Reinhard*

Trepper, Leopold (1904 - 1983)

Trepper werd geboren in Neumarkt (Novy Tary) en groeide uit tot een van de succesvolste spionnen van Moskou. Hij was een van de oprichters van de communistische partij van Palestina voordat de Britten hem in de jaren 20 uit het land verdreven. Daarna verhuisde hij naar Frankrijk en vervolgens naar de Sovjet-Unie, waar hij de rang van kolonel kreeg in de NKWD. In 1938 zette hij de spionnenkring *Rote Kapelle* op in België. Uiteindelijk bestond deze kring uit 100 pro-Russische Duitsers, waaronder Harro Schulze-Boysen en Arvid von Harnack, de neef van de theoloog Adolf von Harnack. Het netwerk werd eind 1942 door de Abwehr ontdekt en de meeste leden werden gearresteerd en opgehangen. Trepper wist de Duitsers ervan te overtuigen dat hij wilde overlopen. Hij ontsnapte in 1943, maar toen hij in Moskou aankwam werd hij opnieuw gearresteerd. De NKWD vond de omstandigheden rond zijn ontsnapping verdacht en hij werd tot 1954 gevangen gezet. Van 1957 tot 1967 werkte hij in Polen als journalist totdat het antisemitisme hem naar Israël verdreef, waar hij zich in 1975 vestigde. Hij stierf in Jeruzalem.

Rechts:
Aan Leopold Trepper was af te zien dat hij een succesvolle zakenman was. Dit leidde de aandacht af van zijn andere rol als meesterspion.

Tresckow, Henning von (1901 - 1944)

De op 10 januari 1901 in Magdeburg geboren Henning von Tresckow was afkomstig uit een familie met een militaire traditie. Hij diende als officier in de Eerste Wereldoorlog, maar na de wapenstilstand richtte hij zijn energie op het bankwezen en zijn kapitaal. Hij werd lid van de Reichswehr en was blij toen de nazi's in 1933 aan de macht kwamen. Door de excessen van de Nacht van de Lange Messen en de *Kristallnacht* raakte hij echter steeds minder gecharmeerd van de nazi's. In 1939 en 1940 onderscheidde hij zich als militair in Polen en Frankrijk. Door de invasie in de Sovjet-Unie raakte Von Tresckow ervan overtuigd dat Hitler Duitsland naar de ondergang zou leiden - en dat dit alleen door de dood van Hitler kon worden voorkomen. Hij wist de vuurvreter kolonel von Böselager zover te krijgen dat die een regiment van de Wehrmacht wilde leiden dat een aanval moest uitvoeren op Hitler en diens lijfwacht tijdens een bezoek aan het hoofdkwartier van veldmaarschalk Von Kluge. Von Kluge stak echter een stokje voor dit plan. Von Tresckow hoopte op een functie waardoor hij toegang zou krijgen tot het hoofdkwartier van de Führer in Rastenburg. Helaas vertrouwde veldmaarschalk Von Manstein de houding van Von Tresckow jegens het nationaal-socialisme niet en hield hij hem dicht bij het front.

Als chef-staf van het Tweede Leger moedigde Von Tresckow Von Stauffenbergs poging om Hitler te vermoorden aan. Toen hij hoorde dat de Führer de aanslag had overleefd, wist hij dat hij als een van de eersten gearresteerd zou worden. Omdat hij bang was zijn vrienden te zullen verraden als hij gemarteld werd, besloot hij zelfmoord te plegen. Tijdens een bezoek aan het front bij Bialystok op 21 juli 1944 wist hij van zijn begeleider weg te glippen. Hij vuurde een aantal pistoolschoten af om het te doen voorkomen dat hij in een vuurgevecht terecht was gekomen en doodde zichzelf uiteindelijk met een handgranaat.

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 20: Verzet tegen Hitler

Boven:
Henning von Tresckow was de meeste volhardende tegenstander van Hitler. Hij probeerde zonder succes een aantal generaals te verleiden tot een samenzwering tegen Hitler. Hij vond meer steun bij zijn collega-kolonels die in 1942 en 1943 aan het Oostfront in de staf van Von Kluges Heeresgruppe Mitte dienden.

Triumph des Willens

De partijdagen van 1934 waren het onderwerp van een film door Leni Riefenstahl. Met *Triumph des Willens* ' creëerde zij een van de krachtigste propagandasuccessen van het nazi-tijdperk. Hoewel Goebbels haar talent waardeerde, was hij geen fan van de regisseuse. Riefenstahl werkte namelijk rechtstreeks voor Hitler en stond niet onder het toezicht van de Minister van Propaganda. Goebbels deed alles wat hij kon om de productie te saboteren, waarschijnlijk vooral omdat ze niet met hem naar bed wilde. De première van de film was in Berlijn in de UFA-Palastbioscoop in 1936. Hij werd o.a. bekroond met een prijs van de Duitse staat, de gouden medaille op het Filmfestival in Venetië en een Grand Prix van de Franse regering tijdens het Filmfestival in Parijs. Om de film te maken, had Riefenstahl de beschikking over 30 cameramensen plus een grote ondersteunende staf. Zij was betrokken bij alle voorbereidingen voor de bijeenkomst, waardoor ze vooraf camera's kon laten inbouwen op een aantal moeilijk bereikbare locaties. Het enige gedeelte van de film dat niet overtuigt, is een parade van militaire voertuigen en een namaakgevecht. Dit werd geschoten door cameramensen van de Wehrmacht en de Luftwaffe en werd later toegevoegd. In een wereld waarin er nog geen televisie was, zorgde de film ervoor dat heel Europa en de VS de gezichten en stemmen van de nazi-leiders leerde kennen en dat men Duitsland ging zien als een gedisciplineerde en sterke natie. Riefenstahl maakte vervolgens nog een zeer goede film over de Olympische Spelen van 1936 in Berlijn. Ondanks haar kwaliteiten werd haar reputatie besmet door haar nauwe samenwerking met de nazi's. Daarom werd ze na de oorlog nog maar weinig gevraagd voor films en besloot ze zich te gaan toeleggen op de fotografie.

Helemaal boven:
Vergezeld door Konstantin Hierl en Rudolf Hess, groet Hitler de Reichsarbeitsdienst die langs komt marcheren. Dit was een belangrijk onderdeel van de film.

Boven:
Door Riefenstahls meesterwerk nam de bijna religieuze verering van het Duitse volk voor de Führer nog verder toe.

Troost, Paul, Ludwig (1878 - 1934)

De in Wuppertal-Eberfeld op 17 augustus 1878 geboren architect en ontwerper Paul Troost was een lange man die opviel door zijn kale hoofd. Hij vestigde zijn reputatie al vóór de Eerste Wereldoorlog, toen hij een sobere stijl ontwikkelde die neigde naar klassieke vormen. Hij kreeg onder andere de opdracht voor het ontwerp van de inrichting van het luxe passagiersschip *Europa*. Hitler bewonderde hem en gaf Troost in 1930 opdracht voor de verbouwing van het paleis Barlo in München dat moest gaan fungeren als hoofdkwartier van de NSDAP. Dit gebouwencomplex is beter bekend als het *Braunes Haus* (het Bruine Huis).

Hitler was zeer enthousiast over het werk van Troost en gaf hem nog meer opdrachten, waaronder de bouw van het *Haus der Deutschen Kunst* en twee klassieke tempels die in 1935 op de Königsplatz in München gebouwd werden ter herdenking van de nazi's die gedood werden tijdens de mislukte Hitler-Ludendorff-putsch van 1923. Ook ontwierp Troost kantoorgebouwen en de bruggen voor de *Autobahnen*.

Hitler verkondigde dat elke kunstenaar die zich kritisch uitliet over het werk van Troost niet langer in aanmerking zou komen voor openbare projecten. Toen Troost op 21 januari 1934 in München stierf, kreeg Albert Speer de verantwoording voor grote projecten.

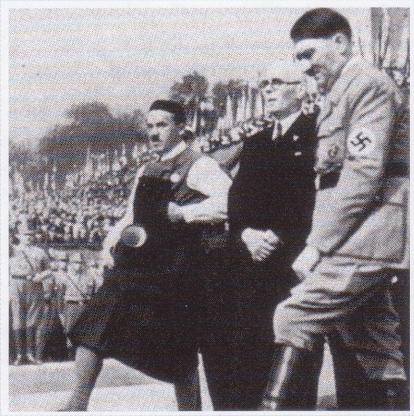

Boven:
Hitler vergezelt Paul Ludwig Troost en een metselaar tijdens de ceremonie bij de start van de bouw van het Haus der Deutschen Kunst in München. Troost stierf vlak na deze ceremonie en heeft het uiteindelijke gebouw nooit gezien.

Trott Zu Solz, Adam von (1909 - 1944)

De in Potsdam geboren Adam von Trott zu Solz was van goeden huize. In 1929 ging hij naar Oxford met een beurs als Rhodes Scholar. In 1933 keerde hij terug naar Duitsland om rechten te gaan studeren. Hij had direct een afkeer van de nazi's en sloot zich aan bij de Kreisauer Kreis. Hij wilde de nazi-regering omverwerpen en een christelijke moraliteit terugbrengen in Duitsland. In 1935 gaf hij een nieuwe uitgave uit van de werken van de 19e-eeuwse dichter Henrich von Kleist en in het commentaar daarbij trok hij parallellen tussen de nazi's en Napoleon. "Von Kleist," zei Von Trott zu Solz, "had zijn hoop gevestigd op het fatsoen van de individuele burger."

In 1937 ging Von Trott zu Solz een jaar naar China als onderdeel van het laatste jaar van zijn Rhodes-beurs. Toen de oorlog uitbrak wisten vrienden hem aan een baan te helpen op het Duitse ministerie van buitenlandse zaken. In juli 1939 bezocht hij Londen waar hij Neville Chamberlain ontmoette en in oktober dat jaar ging hij naar Washington. Hij hoopte contacten op te bouwen in de VS. In 1942 reisde hij naar Zwitserland voor een ontmoeting met de Amerikaanse agent Allen Dulles. In 1944 ontmoette hij nog Britse en Amerikaanse contactpersonen in Zweden. Na de mislukte bomaanslag op Hitler in juli 1944 werd hij als een van de honderden verdachten opgesloten. Hij wachtte zijn arrestatie gelaten af en werd samen met de andere samenzweerders berecht in het Volksgericht, ter dood veroordeeld en op 26 augustus 1944 opgehangen.

Rechts:
Adam von Trott zu Solz was een typisch voorbeeld van de idealistische aristocratische oppositie tegen Hitler. Als goedopgeleide en vrome christen vond hij gelijkgestemde zielen bij de Kreisauer Kreis, die bij elkaar kwamen op het landgoed van James von Moltke.

'U-Boote'

De naam die de Oostenrijkers aan de 3000 joden gaven die de Tweede Wereldoorlog in Wenen overleefden door onder te duiken. Na de Eerste Wereldoorlog was de joodse bevolking van Oostenrijk tot een recordhoogte van 250.000 gegroeid, maar ten tijde van de Anschluss in 1938 was dit aantal tot 185.000 gedaald.

Meer dan 125.000 van hen emigreerden voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, aangemoedigd door het bureau voor joodse emigratie onder leiding van Adolf Eichmann. Vaak moesten ze daarvoor smeergeld betalen aan regeringsfunctionarissen. De bulk van de achtergebleven joodse bevolking werd gedeporteerd in 1941 en 1942. De meesten van hen kwamen om het leven in de vernietigings-kampen. In november 1942 waren er nog slechts 7000 joden over in het hele land.